

הדו"ח של האקטואר

ליום 31 בדצמבר 2011

המוסד לביטוח לאומי
לשכת האקטואר

דו"ח השנתי של האקטואר לשנת 2011

עמוד	תוכן העניינים	
2	הקדמה	1
2	הנושאים העיקריים של הדו"ח	2
3	השינויים העיקריים בדו"ח לעומת שנה קודמת	3
3	הגדרת המונחים	4
3	מטרת דו"ח האקטואר	5
4	כללים חשבונאיים ממשלתיים מקובלים ומתאימים למוסד	6
5	הבסיסים הטכניים של קרנות הביטוח – לוחות גריעה	7
5	הבסיסים הטכניים של קרנות הביטוח – שיעור הריבית לחישוב ההיוון	8
6	הוצאות מנהליות- הבסיסים הטכניים לחישוב קרנות הביטוח ועוד	9
6	העברה כספית מחשבון ענף ביטוח אחד לחשבון ענף ביטוח אחר – סעיף 28 לחוק – ועוד	10
8	הסבר ללוחות 0 - 8 שבדו"ח (ובייחוד ללוח מס' 0 = סיכום של כל הענפים)	11
12	ענף ביטוח זקנה ושאיירים (זו"ש) (ראו לוח 1)	12
13	ענף ביטוח סיעוד (ראו לוח 2)	13
15	ענף ביטוח נכות (ראו לוח 3)	14
16	ענף ביטוח נפגעי עבודה (ראו לוח 4)	15
17	ענף ביטוח אמהות (ראו לוח 5)	16
17	ענף ביטוח ילדים (ראו לוח 6)	17
18	ענף ביטוח אבטלה (ראו לוח 7)	18
18	ענף ביטוח זכויות עובדים בפשיטת רגל ופירוק תאגיד (פש"ר) (ראו לוח 8)	19
19	חשבון מימון הענקות מטעמי צדק ענף ביטוח תאונות וענף ביטוח שרות מילואים	20
19	סיכום – לענפי ביטוח של המוסד	21
20	הגדרת המונחים (* = ראו סעיף 4.2)	22
21	נספח מס' I. הערות לגבי השינויים המוזכרים לעיל – ועוד	23
24	זכויות פנסיה של עובדי וגמלאי המוסד (זפע"ג להלן)	24

תרשימים

- X -	תרשימים מס: תרשימים עמוד	
- 1 -		3 - 1
- 2 -		6 - 4

לוחות

- X -	לוח מס: לוחות עמוד	
- 1 -		0
- 2 -		0.2011
- 3 -		1
- 4 -		2 – רק חלק מ"ל
- 5 -		3 – לפי דוחות כספיים
- 6 -		4
- 7 -		5
- 8 -		6
- 9 -		7
-10 -		8

המוסד לביטוח לאומי לשכת האקטואר

הדו"ח השנתי של האקטואר לשנת 2011

1. הקדמה

צורת הדו"ח לשנת 2011, להוציא שינויים קטנים, נשארה במתכונת דומה לזו של הדו"ח הקודם. לפני קריאת הדו"ח חשוב להבין שהגדרת כללים חשבונאים מקובלים למוסד משפיעה בצורה מכרעת על מרכיבי הדו"ח האקטוארי. כבר הדגשתי בעבר ואני חוזר ומדגיש זאת שוב: הכללים החשבונאים הקשורים בנושאים האקטואריים לא שונו במשך עשרות שנים, והדיון המעמיק בהגדרתם נראה לי דחוף וחשוב, כפי שצינתי לא פעם בפורומים שונים. השנה, שוב נקבעו שינויים ע"י מינהלת המוסד כמתואר להלן.

השנה, מינהלת המוסד המשיכה לדווח לפי שיטת החשבוונאות של השנה הקודמת¹, לפי שיטת שווי הוגן², אבל שינתה את הפרספקטיבה³ - פעולה שמטיבה יכולה לגרום לקפיצות בנתוני המאזן משנה לשנה.

בכדי לקבל תמונה יותר ברורה של הכתוב בדו"ח אני ממליץ לכל קוראי הדו"ח הנוכחי, לעיין פעם נוספת גם בהסברים לדו"ח של שנת 2000 (ובדוחות שבאו אחריו), שם השתדלתי להדגיש ולהסביר בצורה מפורטת ומעמיקה את רוב הנקודות הרגישות הקשורות להגדרת מטרות הדו"ח, ולהגדרות המונחים הבסיסיים אשר בדו"ח. השאלות והאתגרים הקשורים לנושאי הדו"ח שניסיתי להציב בזמנו למינהלה ולכל עובדי המוסד (כמבצעי החוק), למועצת המוסד (כנציגי המבוטחים) ולשר (כנציג הכנסת - הגוף הממלא את תנאי החוק), עומדים לפני הגורמים הנ"ל גם היום.

בעבר השתדלתי שלא תהיה "כותרת עיתונאית" בדו"ח. גם השנה, במקום רק לרכז מספר נושאים בנספחים ו/או לכלול אותם רק בסעיפי הדו"ח הבאים, הנני מביא אותם גם במקום בולט.

2. הנושאים העיקריים של הדו"ח

- 2.1 העלאת השאלות: מאיפה באו/יבואו הכספים לתשלומים בענפים אימהות וסיעוד (ואחרים)?
 - 2.2 העלאת השאלה: מה יהיה ווקטור הריביות להיוונים בעתיד?
 - 2.3 העלאת השאלה: מהו החוב הממשלתי (לגבי המוסד וגופים אחרים) והשלכותיו?
 - 2.4 העלאת השאלות: משמעות הדוחות הכספיים של המוסד - האם כדאי לעיין בדוחות המדינה? מה הם הכללים החשבונאים הממשלתיים המתאימים למוסד ולמדינה? - התוצאה <= המשך בדיקת מדיניות לגבי הגדרת "התחייבויות" המוסד ועוד נושאים. (לדעתי, יש לקדם את הנושא, ותקוותי שלא יהיה מאוחר מדי).
 - 2.5 הערכת המצב הקיים והצעת הדרכים לשיפור המצב בעתיד. - המסקנה <= לפי המדדים לטווח ארוך, המצב הכספי של המוסד ממשיך להידרדר, - קרנות הביטוח מסתכמות בכ- 383 מיליארד ש"ח, והגרעון האקטוארי החשבונאי עומד על גובה של כ- 184 מיליארד ש"ח. הגרעון האקטוארי החשבונאי גדל בכ- 8% ריאלי, ושיעור הכיסוי האקטוארי החשבונאי ירד קצת לגובה של כ- 51%.
- לפי המדדים לטווח קצר, למרות הצעדים שנקטה הממשלה במסגרת התוכנית הכלכלית לשיפור המצב הכלכלי במדינה, ניתן לראות תנודתיות גדולה - תוצאה של החלטות הממשלה לטווח קצר:
- בשנת 2010, עודף התקבולים על התשלומים ירד מ- 12% ל- 8% מסה"כ התשלומים. השנה, העודף חזר ל- 12%.
 - בשנת 2010, תקבולי דמי ביטוח עלו קצת מ- 63% מהתשלומים ל- 65%, (גידול ב"עצמאות" המוסד). השנה, האחוז נשאר 65%.
 - "יש" כסף בקופה להמשך תשלומי קצבאות, בסה"כ, ל- 3.8 שנים (לפי השיטה של השווי ההוגן).
- יש** - להדגיש, שהנתונים עלולים להיות יותר בעייתיים בעתיד הקרוב. והסיבה העיקרית לכך: תקציב המדינה.

¹ השיטה קיימת בדוחות הכספיים של הממשלה משנת 2008, ובדוחות הכספיים של המוסד משנת 2009
² גם עבור התחייבויות וגם עבור נכסים (מסוימים) של המוסד
³ הווקטור של ריביות

- 2.6 במסגרת תוכניות החירום הכלכלית הממשלה נקטה במספר צעדים שנועדו לשפר את מצבו הכספי של המוסד, אך גם צעדים אחרים (כמו הגדלת שיעורי הקצבאות בחלק מענפי הביטוח), המנטרלים את ההשפעה החיובית של הצעדים המשפרים.
- 2.7 יתכן שההצמדה לשכר (אולי באופן חלקי?) תוזרז בעתיד. ואם לא, אז יעשו ניסיונות להגדיל את הקצבאות בצורה אחרת (כמו שכר נעשה בעבר). הצעדים הראשונים בכיוון הזה נעשו כאשר הוגדלו הקצבאות בענף ז"ש על ידי הגדלת האחוזים המגדירים את רכיבי הקצבאות כחלק מהשכר הקובע.
- כמובן שהחזרת הצמדת הגמלאות לשכר, אם לא יהיה שינוי בכללים החשבונאים המקובלים, תחזיר את הגלגל אחורה להידרדרות במצבם הכספי של הענפים הבעייתיים. (ובמקרה של החזרת ההצמדה לשכר, הצעד של הגדלת הקצבה כחלק משכר ממוצע במשק [במקום תוספת "חד פעמית"/AD HOC] יכול להוליד בעיות עתידיות.)
- 2.8 על המחוקק להחליט לגבי כיוון תפקוד המוסד בעתיד. (וברור, שתהיה השפעה לא מבוטלת של יועצים על המחוקק.)
- התוצאה ומתי \leq ? (בידי הכוחות המחליטים)?

3. השינויים העיקריים בדו"ח לעומת שנה קודמת

- 3.1 גם השנה לא הכנסתי שינויים עקרוניים לצורת הדו"ח. המשכתי ועדכנתי כמה תרשימים עם הערות/הסברים חשובים.
- 3.1.1 תרשים 1 מציג את חוסר העצמאות של ענפי הביטוח וחוסר האיזון בין התשלומים והתקבולים ברוב ענפי המוסד.
- 3.1.2 תרשים 2 מציג את הגידול הריאלי בקצבאות זקנה בסיסיות לפי שנות הזכאות במשך השנים 1987 - 2011. לדעתי, יש לפקפק בדברים המופיעים בעיתונים ובמקומות אחרים - ש"בזמן האחרון חלה שחיקה נוראית בקצבאות הזקנה". (אבל ראו סעיפים 12.6-12.8.)
- 3.1.3 תרשים 3 מציג את התשוואות הריאליות על נכסי המוסד (ראו סעיף 6.3 ו סעיף 8.)
- 3.2 גם השנה היו שינויים לפי הנחות יסוד שנקבעו ע"י מינהלת המוסד או לפי הנחיות המינהלה שמשפיעים על הניתוח וההבנה שבדו"ח.
- 3.2.1 משנת 2008, בנתונים המדווחים בדוחות יש המשך של ביטול העמסת ההוצאות המנהליות בהתחייבויות (קרנות הביטוח, זכאים לגמלה וזפע"ג).
- 3.2.2 שוב שיניתי את ריביות ההיוונים של התזרימים העתידיים הצפויים של קרנות הביטוח, של זפע"ג, ושל נכסים מסוימים (האג"חים) - לא לפי השיטה שלפני שנת 2008, לא לפי השיטה של 2008, ולא לפי השיטה של 2009, אלא לפי השיטה של השנה הקודמת⁴.
- 3.2.3 ראו נספח מס' I. שבו ריכזתי הערות לגבי השינויים המוזכרים לעיל.

4. הגדרת המונחים

- 4.1 לא הכנסתי שינויים בהגדרת המונחים המופיעים כבר שנים רבות בדו"חות המוסד והבאתי כאן רשימה של המונחים המוגדרים בסוף הדו"ח. (אבל ראו נספח מס' II. בדו"ח לשנת 2007 לגבי "דמי ביטוח", ו"הוצאות מנהליות" – ומשמעותם בדוחות הכספיים.)
- 4.2 עלי להדגיש - בעקבות השינויים **החשבונאיים** בהגדרת הערכת ההתחייבויות והנכסים (שינויים שהתחילו בשנת 2008 יש לעיין מחדש במשמעותן של ההגדרות לפי נתוני כל שנה בנפרד. ובפרט, יש להבין **כל** שימוש שנעשה ב"התחייבויות" (קרנות וזפע"ג) וב"יתרת נכסי הענף". (לפי איזה שיטה חשבונאית: "שווי הוגן", ערך נקוב, ...) ברור שבמקרה של חוסר התאמה בין שיטת הערכת ההתחייבויות והערכת הנכסים, יש להבין את המשמעויות של התוצאות המתמטיות, (כמו: יתרת נכסי הענף, גרעון אקטוארי, שיעור כיסוי אקטוארי, שיעור כיסוי קופתי, ויחסים אחרים.)
- 4.3 גירעון אקטוארי; דמי ביטוח; החוק; התחייבות; זכאים לגמלה; יתרת נכסי הענף; שיעור כיסוי אקטוארי; סבסוד צולב; קרנות ביטוח; רשימות לפי ענפים; שיעור כיסוי קופתי.

5. מטרת דו"ח האקטואר

- 5.1 בהתאם לסעיף 31 (א) של החוק ניתן להלן דו"ח של אקטואר המוסד לשם צירופו למאזן ודין וחשבון כספי לשנת 2011 המוגש ע"י מינהלת המוסד למועצה ולשר האחראי על המוסד.
- 5.2 למרות שהצירוף הזה נעשה בהתאם לחוק, החוק אינו מגדיר את תוכנו של דו"ח אקטואר המוסד. אולם ישנן שתי נקודות ברורות:

⁴ של אגרות תלוש אפס (Zero Coupon) אשר חושב על ידי חברת "שערי ריבית"

- 5.2.1 דו"ח האקטואר מצורף לדו"ח הכספי של המוסד,
 5.2.2 ייעודו של המאזן והדו"ח הכספי הוא מועצת המוסד והשר.
- 5.3 דו"ח האקטואר השנתי אינו דו"ח אקטוארי מלא (המתואר בסעיף 24 לחוק). לדעתי, מטרות דו"ח האקטואר השנתי, בין היתר, הן:
 5.3.1 לספק מידע להכנת מאזן ודו"ח כספי, לפי צרכיו של מי שמכין הדוחות הללו, ולנתח אותם⁵,
 5.3.2 לספק מידע מהיבטים אקטואריים למועצה ולשר לצורך קבלת החלטות בטיפול עתידי בנושאים החשובים למבוטחי המוסד, קרי, כמעט לכל אוכלוסיית מדינת ישראל.
- 5.4 שתי ההשלכות המידיות הנובעות מהגדרתי של המטרה:
 5.4.1 לא ניתן להתחמק מהגדרת דרישותיו של הדו"ח הכספי. בלי ההגדרה הזאת, אי אפשר לספק מידע לאותה מטרה בדו"ח האקטואר, כיוון שדרישותיו של הדו"ח הכספי יקבעו איך להגדיר את ההתחייבויות האקטואריות (קרנות הביטוח וה"זכאים לגמלה") לאותה המטרה. (משנת 2008 מינהלת המוסד הכניסה שינויים בשיטת חישובים הנחות היסוד ובהנחות החשבונאיות.)
 5.4.2 הדרך לחישוב ההתחייבויות האקטואריות (והנכסים) צריכה להיקבע בהתחשב בכך שיש לספק מידע שיבהיר את מצבו הכספי של המוסד ויעזור לקבלת החלטות העתידיות ע"י הגורמים המוסמכים.
- 5.4.3 לדעתי, הגענו למצב שאין התאמה בין שתי המטרות הנ"ל לגבי הגדרת הבסיס לחישובים! (ראו להלן.)

6. כללים חשבונאים ממשלתיים מקובלים ומתאימים למוסד

- 6.1 כבר שנים אני חוזר ומדגיש שהגדרת כללים חשבונאים מקובלים למוסד משפיעה בצורה מכרעת על מרכיבי הדו"ח האקטוארי⁶. קיימת הגדרה של המוסד כ"תאגיד, כשיר לכל חובה, זכות ופעולה משפטית". לפי באור 2"א של הדוחות הכספיים הנוכחיים, "כאשר יפורסם תקן בינלאומי תשקול המנהלת המוסד את מדיניותה באשר לאופן חישוב הקרנות בכלל ענפי הביטוח". בדוחות האקטואר, כבר שנים, יש ההוספה שהנהלה ערה לייחודיות של המוסד - כתאגיד מיוחד, כמוסד שלטוני העוסק ומטפל **בביטוח סוציאלי** - וטרם נקבעו כללים חשבונאים מקובלים לגבי דרך ההצגה בדוחות הכספיים של קרנות הביטוח ונושאים **חשבונאים אחרים** בגופים כאלו. (ראו להלן ובנספח מס' I. לדו"ח לשנת 2000). כפי שצוין בבאורים לדוחות הכספיים של השנים האחרונות, יש התפתחויות בנושאים החשבונאים. אבל בינתיים לא התקבלו החלטות בכל הנושאים, ולכן, דו"ח האקטואר נשאר במתכונת דומה לזו של השנים האחרונות.
- 6.2 בהעדר בקשה/המלצה לשינויים מן המועצה ו/או מן השר, כנראה שהשיטה הנוכחית מקובלת. חשוב להדגיש שמתחילת 2006 הוכנס שינוי לתקנות ההיוון שבשימושו של המוסד - הריבית להיוונים בתקנות ההיוון מוגדרת בהתחשבות ב"ריבית שוק". בדוחות הכספיים הקודמים, המוסד היה משתמש לחישובי התחייבויות בריבית ממוצעת אשר הוא היה מקבל על השקעותיו ("הריבית המיוחדת לנכסי המוסד").
- 6.2.1 בשנת 2008, מינהלת המוסד עזבה את השיטה הקודמת וקבעה ריבית להיוונים, כהנחת יסוד לחישוב ההתחייבויות. (ראו דו"ח האקטואר לשנת 2008.)
- 6.2.2 בשנת 2009, מינהלת המוסד עזבה את השיטה של 2008, אמצה את השיטה של שווי הוגן עבור הערכת ההתחייבויות ורוב נכסי המוסד וקבעה ווקטור ריביות לשימוש בהיוונים.
- 6.2.3 בשנת 2010, מינהלת המוסד המשיכה בהערכת ההתחייבויות ורוב נכסי המוסד לפי השיטה של שווי הוגן ושינתה את ווקטור הריביות להיוונים⁷.
- 6.2.4 בשנת 2011, מנהלת המוסד המשיכה את השיטה של השנה הקודמת, עם עדכון של ווקטור הריביות לתשקופת הקיימת לסוף 2011.
- ניתן לראות בנספח I. את השפעת השינויים האלו. יש להדגיש שסיבות השינויים לפני 2011 אינן השינויים האקסוגניים בעולם הכלכלי (לדוגמה, בגלל המשבר הכלכלי העולמי) אלא שינויים חשבונאיים לפי החלטות המינהלה. שינוי הווקטור לסוף 2011 אכן מבטא את השינוי בתשקופת לסוף 2011, לפי השיטה שהיתה בשנה הקודמת.
- 6.3 כפי שכתוב בבאורים לדוחות הכספיים שבעבר, החל משנת 2004 הופסקה ההתאמה של הדוחות הכספיים להשפעת השינויים בכוח הקניה של המטבע הישראלי. להפסקה הזאת לא הייתה השלכה מהותית על הנתונים המדווחים של המוסד.

⁵ יש להדגיש, שאפילו בלי דרישה לדוח אקטואר שנתי, על לשכת האקטואר לספק מידע להכנת מאזן ודו"ח כספי, לפי צרכיו של מי שמכין הדוחות הללו.

⁶ בעקבות באור 2א בדוחות הכספיים, הוספתי השנה את המילה "ממשלתיים" לכותרת הסעיף.
⁷ בשנת 2010, ווקטור הריביות להיוונים נקבע על ידי המנהלה להיות ווקטור ריביות בו משרד האוצר השתמש עבור חישוב התחייבויות הפנסיה של עובדי המדינה לצורך הצגתם בדוחות הכספיים של ממשלת ישראל לשנת 2010, (ז"א, אגרות תלוש אפס (Zero Coupon) אשר חושב על ידי חברת "שערי ריבית", וזאת לעומת שנה קודמת בה נעשה שימוש בווקטור תשואה לפדיון של אגרות חוב ממשלתיות צמודות למדד.)

למרות זאת, כדאי להדגיש את המשמעות של הנתונים בדוחות הכספיים הללו: עד וכולל שנת 2008, הנכסים (וכידוע, רוב נכסי המוסד מושקעים באג"ח) חיים המיוחדות של הממשלה) מוצגים בערכם "הרשום" – בסביבה של ריבית ריאלית לעתיד (בערכים ריאליים, בלי התחשבות באינפלציה [חיובית/שלילית] עתידית), ולכן, גם ההתחייבויות מוצגות בהתאם. גם בשנת 2009, למרות שרוב הנכסים מוצגים לפי השיטה של שווי הוגן, הם עוד בסביבה של ריבית ריאלית לעתיד.

6.4 כמו כן, למרות הדוחות, לדעתי, העולם ימשיך לחשוב במונחים של שינויים ריאליים: תהיה ריבית שוק לאג"ח צמודה וריבית אחרת לאג"ח לא צמודה, ניתוחים יתייחסו לשינויים ריאליים וכו'. לכן, להלן אני ממשיך עם הגישה של הדוחות הקודמים ומדבר במונחים ריאליים לפי הצורך.

7. הבסיסים הטכניים של קרנות הביטוח – לוחות גריעה

- 7.1 גם השנה, כמו בשנים הקודמות, "אומדני ההתחייבויות העתידיות" (קרי קרנות הביטוח) לא חושבו בהתאם לערכים המופיעים בתקנות ההיוון הצמודות לחוק (כפי שהיה נהוג בלשכת האקטואר בשנים שלפני השינוי). נראה לי חשוב שהשינויים בתוחלת החיים של האוכלוסיות השונות יעודכנו לצורך חישוב הקרנות בתדירות האפשרית גם בתקופות שבין עדכוני התקנות.
- 7.2 לדעתי, בדו"ח אקטוארי (או חשבונאי), בשביל לעמוד במטלת מטרות הדו"ח (גם לספק מידע למאזן הכספי וגם לספק מידע לקבלת החלטות עתידיות), חשוב שאומדני ה"התחייבויות" יחושבו לפי הערכות המתאימות למטרה. לכן, בהתחשב בשתי המטרות של דו"ח האקטואר אשר הגדרתי בס' 5 לעיל, המידע שיסופק ע"י האקטואר צריך להתבסס על תחזית ריאלית, כך שהשימוש בטבלאות תמותה מעודכנות בחישוב קרנות הביטוח הוא רצוי ואפילו הכרחי.
- 7.3 עד שנת 2009, הסתפקתי בשימוש בלוחות אשר עודכנו לצורך הכנת הדו"ח של שנת 2001. (ראו סעיף 7 בדו"ח לשנת 2009). בשנת 2010, הכנסתי שינוי בטבלאות גריעה, לכלול עדכון בתמותה עד תאריך הדו"ח וציפיה לשיפורים עתידיים בתמותה.⁸ השנה, המשכתי באותה השיטה של עדכון בתמותה עד תאריך הדו"ח וציפיה לשיפורים עתידיים בתמותה.
- 7.3.1 מכיוון שהתחלתי להציג בדוחות האקטואר את התחזית של תשלומים עתידיים, (ולא רק את ערך המהוון שלהם, ראו תרשים 4), החלטתי שכדאי להבליט שהתנודות בתוך הערך המהוון נובעות מגורם של ווקטור הריביות להיוון שישפיע הרבה על ערך המהוון ולא על התזרים העתידי הצפוי של התשלומים. חשוב להדגיש שאין וודאות שהשיפורים העתידיים יהיו לפי התחזית. לאחרונה, יצא נייר עמדה מן המפקח על הביטוח לגבי שיפור עתידי בתוחלת החיים – טרם גמרתי את הניתוח להשפעה האפשרית.
- 7.3.2 לא שנית את הלוחות בענפים נכים בנפגעי עבודה וסיעוד. יצוין כי עדכון הלוחות לשנת הדו"ח לא היה משנה בצורה משמעותית את הקרנות בענפי הביטוח האלו.
- 7.3.3 השנה, שנית את הלוחות עבור נכים בענף נכות כללית. הגידול המתמיד והמשמעותי במספר מקבלי קצבאות נכות בשנים האחרונות גורם לשינויים בדפוסי אוכלוסיית הנכים ועם זה לשינויים בלוחות הגריעה. ראו סעיף 14 להלן.
- 7.4 מומלץ לקרוא נספח מס' I. לדו"ח לשנת 2001, ונספח מס' II. לדו"ח לשנת 2000.

8. הבסיסים הטכניים של קרנות הביטוח – שיעור הריבית לחישוב ההיוון

- 8.1 ראו הסברים מפורטים בדוחות האקטואר הקודמים, וראו נספח מס' I.
- 8.2 בשנת 2007, בדומה להרבה שנים לפני כן, מינהלת המוסד קבעה את שיעור הריבית לחישוב ההיוון של קרנות הביטוח לפי התשואה על נכסי המוסד, (עקרונית, האג"ח) חיים המיוחדות של מוסד, שיעור קבוע של כ- 5% (לשנה).
- 8.3 בשנת 2008, מינהלת המוסד קבעה כהנחת יסוד את שיעור הריבית לחישוב ההיוון של קרנות הביטוח.
- 8.4 בשנת 2009, מינהלת המוסד שינתה את המדיניות החשבונאית שלה לגבי שיעור ריבית ההיוון ועברה לשיטת השווי ההוגן. לצורך ביצוע ההיוון, נלקח ווקטור ריביות של אגרות חוב ממשלתיות צמודות מדד, (הווקטור שנלקח על ידי הממשלה בחישוב ההתחייבויות בגין זכויות עובדים הכלולות בדוחותיה הכספיים).
- 8.5 בשנת 2010, מינהלת המוסד המשיכה הערכת ההתחייבויות ורוב נכסי המוסד לפי השיטה של שווי הוגן ושינתה את הווקטור להיוונים. לצורך ביצוע ההיוון, נלקח ווקטור ריביות בו משרד האוצר השתמש עבור חישוב התחייבויות הפנסיה של עובדי המדינה לצורך הצגתם בדוחות הכספיים של ממשלת ישראל לשנת 2010, (ז"א, אגרות תלוש אפס (Zero Coupon) אשר חושב על ידי חברת "שערי ריבית").
- 8.6 בשנת 2011, מינהלת המוסד המשיכה את השיטה של השנה הקודמת, עם עדכון של ווקטור הריביות לתשקופת הקיימת לסוף 2011.

⁸ שני הגורמים, כמוגדר במסמך שוק ההון 2005-6006 של אגף שוק ההון במשרד האוצר, ובלי התייחסות לשמרנות שיכולה להיות מתאימה לשימוש עבור קרנות הפנסיה, כמתואר במסמך.

9. הוצאות מנהליות – הבסיסים הטכניים לחישוב קרנות הביטוח ועוד

- 9.1 מכיוון שאין מרווח ביטחון בלוחות הגריעה בקרנות הביטוח, המדיניות החשבונאית של המוסד, בכל הדוחות הכספיים לפני שנת 2008, היתה להוסיף תוספות עבור ההוצאות המנהליות הקשורות בתשלומי הגמלאות. (ראו הסברים בדוחות האקטואר של שנים קודמות).
- 9.2 בהתאם לשינוי במדיניות החשבונאית של המוסד, משנת 2008, אין העמסה של הוצאות מנהליות בהתחייבויות של המוסד - (לא בקרנות הביטוח [כמתואר בבאור 16ה' לדו"ח הכספי לשנת 2009], לא בזכאים לגמלה [כמתואר בבאור 13ה' לדו"ח הכספי לשנת 2009] ולא בזפע"ג). (ראו סעיף 23 בדוח שנת 2008).
- 9.2.1 בדוחות הכספיים של ממשלת ישראל יש העמסת ההוצאות המנהליות בהתחייבויות זפע"ג.
- 9.2.2 אני משאיר לחשבונאים להחליט איזה כללים חשבונאים ממשלתיים מקובלים ומתאימים שייכים למוסד⁹ אך אני חושב כי ראוי שתהיה התאמה בין השניים שכן שני הצדדים משתמשים במספרים ומסקנות משותפים.
- 9.2.3 הנני מביא טבלה להמחיש את השפעת הכללת העמסת ההוצאות המנהליות בחישוב ההתחייבויות (יש הערכה עבור ההוצאות המנהליות "הרגילות" וגם הערכה עבור ההוצאות הכוללות גם את ההוצאות המנהליות הכוללות ב"גמלאות ותשלומים אחרים" בדוחות הכספיים. [ראו נספח II. בדו"ח לשנת 2007].

התחייבות (קרן ביטוח או זפע"ג)	התחייבות במאזן (במיליארדי ₪)	הוספה עבור ההוצאות ה"רגילות" ¹⁰	הוספה הכוללת גם ההוצאות ב"גמלאות ותשלומים אחרים"
זו"ש	228.1	0.60%	0.63%
נכות כללית (ברוטו)	103.7	2.78%	3.69%
נפגעי עבודה	32.9	5.10%	7.43%
סיעוד (ברוטו)	17.8	1.25%	4.04%
זפע"ג (ברוטו) ¹¹	4.3	1.00%	1.00%

ז"א, המשך מדיניות של העמסה היה מגדיל את ההתחייבויות בכ- 6.2 מיליארד ₪ (או בכ- 8.5 מיליארד ₪, כולל ההוספה עבור ההוצאות ב"גמלאות ותשלומים אחרים"). (עם ההשלכות המלוות על הגרעון). ההוצאות האלו יהיו בעתיד (עם ההגבלה של אי-וודאות לגבי כל הערכה לעתיד), והכללתם (או אי-הכללתם בהתחייבויות) היא תוצאה של הגדרת הכללים החשבונאים המקובלים לפי הנחיות המנהלה.

10. העברה כספית מחשבון ענף ביטוח אחד לחשבון ענף ביטוח אחר – סעיף 28 לחוק – ועוד

- 10.1 לפי סעיף 28 לחוק, יתנהל חשבון נפרד לכל ענף ולא יועבר סעיף, זכות או חובה, מחשבון ענף ביטוח אחד לחשבון ענף ביטוח אחר אלא בהסכמת המועצה ובאישור השר. למרות שהחוק אינו מבהיר את כוונת המחוקק, הדרישה ברורה.
- 10.1.1 בדוחות הכספיים המבוקרים של השנה, בדומה לדוחות המבוקרים של שנים קודמות, יש התייחסות להעברה בין ענפית רק לגבי מימון ענף אבטלה ע"י העברה מענף ילדים. מידי שנה, יש התייחסות להעברות בין ענפים ברשימות.
- 10.1.2 בדוח המנהלה של השנה הקודמת יש התייחסות להעברות לענפים אמהות וסיעוד, גם עבור שנת 2010 וגם עבור שנת 2011.¹² מדוח המנהלה של 2010, לא ברור מתי היו אמורות להיות ההעברות עבור 2010 ועבור 2011 – אבל לפי הדיווחים ברשימות של שנת 2010, לא בוצעה העברה עבור 2011 בשנת 2010. גם לא ברור אי-ההתאמה בין הסכומים המדווחים בדוח המנהלה של שנת 2010 להעבר ענף שנת 2011 והסכומים המדווחים ברשימות שנת 2011 שהועברו בפועל.
- 10.1.3 בדוח המנהלה של השנה אין התייחסות להעברות לענפים אמהות וסיעוד.
- 10.2 אם בעבר הרחוק העברות הכספיים בין הענפים היו נדירות, כבר כמה שנים, הן מתרחשות כמעט בכל שנה. ההעברה היא בדרך כלל מענף ילדים לענפים אחרים, אבל קרה גם שהעברה הייתה מענף אחר. (ראו להלן, תרשים 1, וסעיף 20). מהתרשים ניתן לראות:

⁹ לדעתי, יש לכלול העמסה.

¹⁰ השתמשתי בתוספות ההעמסה מדו"ח לשנת 2007.

¹¹ בעבר, כשהיתה העמסה בקרנות הביטוח, הורדתי את ההעמסה עבור ההוצאות המנהליות בזפע"ג. כשאין ההעמסה הגדולה בקרנות, יש להוסיף ההעמסה בזפע"ג.

¹² לא ידעתי על קיומו של דוח המנהלה עבור שנת 2010 עד פרסום הדוחות של שנת 2010.

- 10.2.1 משנת 1992 הועברו מענף ילדים לענפים אחרים כ- 110.3 מיליארד ₪ (במחירי סוף שנת הדו"ח), ואם נתחשב בריבית על ההשקעות ייצא שעד עכשיו ענף ילדים "תרם" כ- 171.1 מיליארד ₪ לענפים בעיתיים.
- 10.2.2 לאור זה שהענף מסוגל לממן את הגמלאות של ענפים אחרים קשה להסביר, ע"י שיקולים כלכליים, את הקיצוץ בקצבאות ילדים, שבוצע במסגרת התוכנית הכלכלית. ברור שיש הסברים אחרים לקיצוץ. ברור שיש ושיהיה סבסוד צולב לענפים האחרים של המוסד.
- 10.3 אין התחשבות בין הענפים אחרי ההעברה. הצורה הזו של ההעברות הכספיות בין ענפי הביטוח מערערת את המדיניות של ניהול חשבון נפרד לכל ענף וענף. ההסברים המפורטים ניתנו בנספח מס' III. לדו"ח לשנת 2000, והנני חוזר על סעיף 28.1.4 משם:
- אם בהפרדת חשבונות של ענפי הביטוח התכוון המחוקק שיהיה מימון נפרד לכל ענף וענף (לפחות ככל שאפשר?), מועצות המוסד והשרים כבר שנים רבות עזבו את אותה הדרך. בלי שינויים בחוק (שינויים שהם רק בידי המחוקק), אין הרבה אפשרויות לטיפול בבעיות.
- 10.4 לפי הדוחות הכספיים של כמה שנים בעבר, (לדוגמא 2006 ו-2009), היו ענפים עם יתרות שליליות בקופה לסוף שנת הדו"ח. כמו כן, לפי הדיווחים של השנים האחרונות (שנת 2010 ו-2011), בלי ההעברה בשנת הדו"ח, היו ענפים עם יתרה שלילית. בשנת 2010 דווח שההעברה היתה כאילו קרוב לסוף שנת 2010¹³. בשנת 2011, מכיוון שיש ריבית חיובית¹⁴ לענפים אימהות וסיעוד, ההעברה היתה קרוב לתחילת השנה. בלוח 0.2011 ניתן לראות את ההעברות. ואז נשאלת השאלה, **מאיפה בא הכסף האמיתי עבור תשלומי הענפים** במשך השנים 2006, ו-2009 - 2011 בעבר? כמו כן, ברור שהתזרים השלילי מתקבולים ותשלומים ימשיך לשנה הבאה במצב הקיים. ואז נשאלת השאלה, **מאיפה יבוא הכסף האמיתי עבור תשלומי הענפים?**¹⁵ באופן חשבונאי, גם לסוף 2010 וגם לסוף 2011, רשומה יתרת נכסים בענפים סיעוד ואימהות כאפס לסוף השנה, (ז"א, היתה "הנהלת" חשבונות / בוצעה פעולה חשבונאית במשך השנה), אבל התשלומים בוצעו בפועל! **מאיפה בא הכסף?** (מהלוואה מגוף חיצוני? מענפי ביטוח אחרים, בלי העברה מאושרת?...) (ראו סעיף 10 בדו"ח לשנת 2010).
- 10.5 מסקנתי היא – בניתוח להבנת הנתונים לפי ענפים יש בעיה להשתמש בכל המספרים של יתרת נכסי הענף, אלו שהם אפס, (שליליים לפני ההעברה), וגם אלו שהם חיוביים. ולכן, בדומה לשנה הקודמת המשכתי את החישובים המתמטיים לגבי הניתוח והמדדים בדו"ח האקטואר, אבל הוספתי הערה שהתוצאות הנן **מתמטיות** מבוססות על המספרים המדווחים בדוחות הכספיים.
- 10.6 חשוב להדגיש שהבעיה מהמסקנה עומדת בעצמה, ולא מושפעת בשיטה של איך להעריך את הנכסים (לפי שיטת שווי הוגן או ערך מותאם או ...). בנוסף, לדעתי, יש בעיה אחרת לגבי איך לדווח לגבי השינויים בערך הנכסים, בגלל השיטה של שווי הוגן¹⁶. לדעתי, כפי שכבר ציינתי בעבר יש אי-שקיפות גדולה לכלול הכל בריבית ברשימה ב'.
- 10.7 אותן שאלות של מאיפה בא הכסף ומאיפה יבוא הכסף, ניתן לשאול על כל הענפים חוץ מענפי ז"ש, נפגעי תאונות וילדים. הרי לפי רשימה ד', חוץ משלושת הענפים הנזכרים, לא היה מספיק כסף **מזומן** באף ענף לשלם את התשלומים בפועל שבוצעו!
- 10.8 יש לציין שהעברת הכספים לענף אבטלה, לכאורה, מכסה גם את ההוצאות המנהליות של הענף, ובתוכם התחייבויות לגבי זכויות פנסיה של עובדי וגמלאי המוסד. (לכאורה, לפי הרשימות, אין התחייבות זפע"ג בענף אבטלה. לדעתי, יש לסווג מחדש את הנתונים ברשימות, [לדוגמא, לגבי רשימה א', והשלכותיה החשבונאיות].)
- 10.9 כפי שהעליתי את השאלה בעבר: האם בזמן העברת הכספים לענף ספציפי חייבת מועצת המוסד להתחשב בקריטריון של שיעור הכיסוי הקופתי (שנקבע על ידה) ולהעביר לענף את הסכום שיספיק להעלאת שיעור הכיסוי הקופתי לרמה הנדרשת לענף (העברת הכספים המסיבית האחרונה בתחילת שנת 1999 בוצעה בניסיון לשמור על רמות הכיסוי, [ויותר]), או אפשר להסתפק רק בסגירת הגרעון המינימאלי הכספי שנוצר (כפי שנהוג לעשות בענף אבטלה בעקבות החוק) עד שאם או מתישהו תאומץ שיטה אחרת? שר האוצר הקים וועדה ל"בחירת דרכים לשמירת האיתנות הפיננסית של המוסד לביטוח לאומי לטווח הארוך", ומסקנותיה טרם פורסמו לציבור הכללי.

¹³ הרי יש ריבית שלילית גם ברשימה ג' וגם ברשימה ב' של הדוחות הכספיים של שנת 2010 עבור ענפים אמהות וסיעוד.

¹⁴ גם ברשימה ג' וגם ברשימה ב' של הדוחות הכספיים של שנת 2011, עבור ענפים אמהות וסיעוד.

¹⁵ השאלה מתאימה גם לגבי הכנת ואישור התקציב השנתי של המוסד.

¹⁶ מדובר בשינוי של אותו סוג ווקטור (בניח של תלוש אפס) לסוף שנת 2010 ולסוף שנת 2011 בגלל השינויים האקסוגניים בעולם הכלכלי. כבר הזכרתי בעבר את הבעיה הנוספת, שאינו קיימת השנה, במקרה של שינוי של "אפיון" הווקטור. ראו בהערות בדוח האקטואר של שנת 2010.

- 10.9.1 לסוף 2006 ו-2009, היו ענפים עם קופה במצב שלילי. לכאורה, היו העברות פנימיות/בין ענפיות [בלי העברה רשמית לפי סעיף 28ב], עבור תשלומי הענפים.
- 10.9.2 לסוף 2007 ו-2008, לא היתה בעיה כזאת.
- 10.9.3 לסוף שנות 2010 ו-2011, היו ענפים עם קופה של אפס.
- 10.10 בנוסף להעברת כספים בין הענפים על סמך סעיף 28, קיימות פעולות חשבונאיות נוספות להעברת כספים בין ענפי המוסד, (וגם בין גורמי חוץ והמוסד). (ראו נספח מס' II לדו"ח לשנת 2007).

11. הסבר ללוחות 0-8 שבדו"ח (ובייחוד ללוח מס' 0 = סיכום של כל הענפים)

- 11.1 כמו שנעשה בשנים קודמות אני מציג את כל הסכומים שבדו"ח במונחים "נומינליים" (גם אלה שמתייחסים לסוף השנה וגם אלה שמתייחסים לפעילות הכספית במשך השנה), ולא במונחים מתואמים לסוף שנת הדו"ח הנוכחית. ההצגה הזאת לא משפיעה בצורה מהותית על רוב המדדים, שכן הם מציגים את היחסים בין הסכומים. אך בהשוואה בין הסכומים יש תמיד לזכור שמדובר בסכומים נומינליים. כל נתוני הלוחות מבוססים על נתוני הדוחות הכספיים המפורסמים, לפי שנת דווח, ואין התייחסות להצגה מחדש של שנים קודמות.
- 11.2 חלק מן הנתונים להלן הם אינדיקטורים (מדדים). חלק מן הנתונים מייצגים את מצב המוסד בנקודת זמן (בסוף שנת הדו"ח, הנתונים בשורות א'-ד'), והנם "מאזניים", וחלק מן הנתונים מייצגים את מצבו הכספי של המוסד בתקופת זמן (במשך שנת הדו"ח, הנתונים ה'-י"ב), ומתייחסים לתזרים המזומנים בתקופה הזאת, והנם "תזרימיים". הנתון י"ג, "שיעור הכיסוי הקופתי", הנו שילוב של נתון "מאזני" ו"תזרימי". הנתונים י"ד-ט"ז מתייחסים להשתתפות האוצר. הנתונים י"ז-י"ח מתייחסים להעברות בין ענפי המוסד. בסוף בנתון י"ט מופיעים שיעורי הגידול הריאלי של מספר נתונים משנה לשנה. הנני ממשיך את מדיניות הלשכה ומציג את הנתונים התזרימיים על בסיס מזומן ולא על בסיס מצטבר ("תקבולים" ולא "הכנסות", "תשלומים" ולא "הוצאות"). וזאת כדי להמשיך את סדרת הנתונים של העבר וגם כדי להדגיש את חשיבות המזומנים. חשוב לציין, שלמרות שהדוחות הכספיים בנויים היום לפי בסיס מצטבר ולא לפי בסיס מזומן (לגבי ענפי סיעוד ונכות כללית, וכמו כן לגבי ההתחייבויות האקטואריות של עובדי וגמלאי המוסד, ראו להלן), ההתחשבות עם גורמי חוץ היא לפי בסיס מזומן.

כבר שנים הנני מדגיש: אין לייחס חשיבות יתר לערך המוחלט של המדדים (למעט במקרים קיצוניים). חשובים השינויים במדדים משנה לשנה אשר מראים את כיוון ההתפתחות העתידית. כמובן, יש לייחס חשיבות למדד כשהוא ממשיך להציג בעיה רצינית, ורק חומרת הבעיה משתנת. עכשיו, לאור השינויים השוטפים והמתוכננים של הממשלה, ושל מינהלת המוסד, הנני צריך להזהיר מלתת יותר מדי משקל גם לשינויים משנה לשנה! (את השאלות: מה משמעות/מטרת המדדים? מה באמת מטרת הדוחות הכספיים? - נשאר למי שרוצה לשאול¹⁷).

הנתונים, כמו בעבר, הם מהרשימות (לפי ענפי הביטוח) המפרטות מידע כספי לפי הענפים ומצורפות למאזן ולדו"ח הכספי. יש לשים לב להערה שהוצאות הנן **מתמטיות** ומבוססות על המספרים המדווחים בדוחות הכספיים (וליתר דיוק, מבוססות על המספרים שנמסרו ללשכת האקטואר [ולא בהכרח כפי שמופעים בדוחות שפורסמו]). הרשימות הן בלתי מבוקרות לשנים 1999-2011. (ראו נספח מס' II לדו"ח לשנת 2007). השנה, יש הוספה של באור 29 בדוחות המבוקרים, מעין שילוב של חלקים של רשימות א' ו-ב'. למרות שהמידע הוא חלקי¹⁸ יש התקדמות ובע"ה תמשיך לשפר את ההבנה של הנתונים והשקיפות בדוחות.

- 11.3 עם כניסתי לתפקיד של אקטואר המוסד, מלפני כעשר שנים, ניסיתי לשמור על המסורת המקצועית של קודמי ולהוסיף עוד. אחת ההוספות היתה לוח 0, הלוח המסכם כל ענפי הביטוח של המוסד. מטרתו היתה להסתכל גם "על היער ולא רק על העצים" – לראות את התמונה הכוללת. בתקופה שעברה במשך כעשר השנים, ניתן לראות יותר הדגשה על התמונה הכוללת ופחות (עד להזנחה) התייחסות לענפים הנפרדים (במיוחד לאור ההטשטשות של ההבדלים ביניהם בכך שיש העברות ביניהם). זאת לא היתה כוונתי, ולדעתי, זו גישה בעייתית ולא נכונה. ומכמה סיבות. וביניהן:

¹⁷ אני כן שאלתי את השאלות בוועדה של מועצת המוסד וטרם קבלתי תשובה.
¹⁸ ולא כל המספרים מתאימים למספרים ברשימות.

- 11.3.1 הגישה יוצרת אי-שקיפות מנקודת מבט של "בסה"כ הכול בסדר", "היער נראה בסדר". אבל ככה, לא רואים שיש עצים, (ענפי ביטוח), עם בעיות¹⁹.
- 11.3.2 הגישה יוצרת אי-שקיפות מנקודת מבט של – בלי הפירוט, אי אפשר לדעת מי משלם / מי ישלם / כמה / ומתי, ומי מקבל את הטבות / מי יקבל את ההטבות / כמה / ומתי. במערכת הרווחה יש סבסוד צולב גדול, שידוע מראש, והגישה של "טיפול בסה"כ", מסתירה את החלוקה של זכויות והתחייבויות בין האוכלוסיות השונות.
- 11.3.3 הגישה מציגה נקודת מבט מוגבלת שיכולה להביא לבעיות רציניות בעתיד (ואפילו עתיד שיכול להיות מאוד לא רחוק!). לדוגמא: נניח שאחריות על ענף סיעוד תעבור מן המוסד למשרד אחר (נניח למשרד הבריאות). לפי הגישה הנוכחית, להתייחס בדוחות הכספיים של המוסד לביטוח לאומי, רק לענפי המוסד, הבעיות של הענף ייעלמו עם אי-אחריות על הענף. (לא יהיו בדוחות של המוסד, ו"לא קיימות"). האם יהיו בדוחות של המשרד האחראי על הענף? או האם יהיו שם כללים חשבונאים אחרים? אבל השאלה היא – אם המדינה מתכוונת להמשיך עם התוכנית (בלי שינויים), ולא משנה מי אחראי על הפעלת התוכנית, התחזיות לניהול של התוכנית, להכנסות והוצאות עתידיות, לא ישתנו. ולכן, בדוחות הכספיים של המדינה, לא אמור להיות שינוי. (ראו נספח מס' I).
- 11.3.4 ואותה בעיה יכולה לקרות גם בענפים אחרים! נניח שהמוסד יעביר אחריות הפעלת חלק מענף אימהות (בניה אשפוז) למשרד הבריאות. נניח שהמוסד יעביר אחריות הפעלת חלק מענף נכות כללית או נפגעי עבודה (שיקום או ריפוי) למשרד הבריאות. שוב, לפי הגישה הנוכחית, להתייחס בדוחות הכספיים של המוסד לביטוח לאומי, רק לענפי המוסד, הבעיות של הענף ייעלמו עם אי-אחריות על הענף. (לא יהיו בדוחות של המוסד, ו"לא קיימות"). האם יהיו בדוחות של המשרד האחראי על הענף? או האם יהיו שם כללים חשבונאים אחרים? אבל השאלה היא – אם המדינה מתכוונת להמשיך עם התוכנית (בלי שינויים), ולא משנה מי אחראי על הפעלת התוכנית, התחזיות לניהול של התוכנית, להכנסות והוצאות עתידיות, לא ישתנו. ולכן, בדוחות הכספיים של המדינה, לא אמור להיות שינוי. (ראו נספח מס' I).
- ולכן, אני שוקל להשמיט את הלוח, ולהסיר את "המכשול לפני העיוורים". (אבל בינתיים, אני משאיר ויש לדעת להסתכל לא רק עליו.)
- 11.4 בגלל חשיבות של השפעת ווקטור של ריביות על הערכת היווני התחייבויות ונכסים, כדאי לעיין בנושא בפני עצמו. ראו בנספח מס' I.
- 11.5 **להלן תיאור לוח 0, הלוח המסכם לכל ענפי המוסד** (יתר הלוחות מתארים בהתאם את הנתונים לפי ענף).
- 11.5.1 בענף סיעוד, המספרים מתייחסים רק לסכומים שבמימון המוסד. (ראו פירוט להלן, בסעיף 13.)
- 11.5.2 בענף נכות כללית, המספרים הנם "לפי דוחות הכספיים". (ראו פירוט להלן, בסעיף 14.)
- 11.5.3 כדי שלא לעוות את התמונה בשנים הקודמות, הצגתי בלוח גם נתוני ענף שירות מילואים, אף שהיום הענף הזה לא נכלל בין ענפי המוסד (דוגמא לענף שיצא ממסגרת המוסד ועברה לאחריות משרד ממשלתי אחר).
- 11.6 **בשורות א' של הלוחות מוצגות "יתרות נכסי הענף"** (מרשימה א'). יש לזכור שבשנים האחרונות חלו שינויים חשבונאים בהכנת המאזן, ולכן גם ברשימות, לעומת הדוחות הקודמים. (ההסברים המפורטים ניתנו בנספח מס' IV. לדו"ח לשנת 2000.)
- 11.6.1 בסוף שנת 2011 נרשמה עליה ריאלית של 3.7% ב"יתרת נכסי המוסד", והיתרות הסתכמו בכ – 194.5 מיליארד ₪. הגידול, (פחות מ- 5%), מושפע מהשינוי בהערכת הנכסים לפי שיטת השווי הוגן במקום ערך מותאם ושינוי בווקטור הריביות (להיוונים (ראו נספח מס' I).
- 11.7 **בשורות ב' של הלוחות מוצגות ה"התחייבויות" לתשלומים העתידיים, קרי קרנות הביטוח** (מרשימה א'). בלוחות 1-4; וביתר הלוחות, מכיוון שאין קרן ביטוח, מופיע אפס.
- 11.7.1 סה"כ קרנות הביטוח עלה ב- 5.6% ריאלי לעומת השנה הקודמת והסתכם בכ – 378.8 מיליארד ₪. יש לעיין בלוחות לכל ענף בפני עצמו עבור ההסבר של השינוי לפי הענף.
- 11.7.2 יתכנו עוד שינויים בעתיד הקרוב. לדוגמא: לפי השיטה של שווי הוגן, יכול להיות השפעה מהותית על היוון הקרנות במקרה של שינוי בווקטור הריביות הצפויות. (ראו נספח מס' I. עבור השפעת שינוי ווקטור הריביות להיוונים.) במקרה שישונו הכללים החשבונאים המקובלים. במקרה שיהיו שינויים "חד פעמיים" בקצבאות (אשר הינם בלתי מתוכננים מראש בחוק ולכן לא מוצגים בהתחייבויות הצפויות) ...

¹⁹ אני משאיר את השאלות "האם ההתנהגות והחשבונאות מסתדרות עם סעיפים 23א (3) ו-28, בהתאמה, של החוק", למשפטנים. אני כן שאלתי את השאלות במנהלת המוסד וטרם קבלתי תשובה.

- 11.8 **בשורות ג' של הלוחות מוצגים "הגירעונות האקטואריים".**
11.8.1 "הגירעון האקטוארי" (ראו הגדרת המונחים בסעיף 22), באופן מתמטי, גדל השנה ריאלית ב – 7.7% לעומת השנה הקודמת.
- 11.9 **בשורות ד' של הלוחות מוצגים "שיעורי הכיסוי האקטוארי".**
11.9.1 "שיעור הכיסוי האקטוארי" (ראו הגדרת המונחים בסעיף 22), באופן מתמטי, ירד השנה לכ – 51% .
11.9.2 יש להזכיר כי הכנסת השיטה החדשה של עדכון הבסיס לחישובים משנת 2000 הפכה את סדרת המדדים משנים שקדמו לה, ללא רלוונטיות ויש להתחיל מחדש את השוואת המדדים הנ"ל משנת 2000 עד 2003 (בסיס ישן). על פי אותו הגיון, היתה סדרה חדשה של מדדים המתחילה משנת 2003 (בסיס חדש), עד שנת 2007 בה שונתה הריבית בחישובים. משנת 2008, עם שינוי הריביות ושיטת הערכת הנכסים, נדמה לי שלא יהיה מתאים להתייחס לסדרה חדשה של מדדים.
- 11.10 **בשורות ה' של הלוחות מוצגים התשלומים (כולל מינהל) (מרשימה ג').**
11.10.1 שני הגורמים העיקריים המשפיעים על גובה התשלומים הנם: אוכלוסיית מקבלי הקצבאות (וזה מושפעת ממספר הזכאים המצטרפים, ממספר מפסיקי קבלת הגמלאות, מאפיון הזכאות, וכו') וגובה הקצבה. הקפאת רוב גמלאות המוסד לתקופה מוגבלת והקטנה זמנית של חלק מהן כבר נתנו את אותותיהן: בשנת 2004 התשלומים ירדו ריאלית ב -2.9% (בשנה הזאת נעשה קיצוץ בקצבאות ילדים). בשנת 2005 עלו התשלומים במקצת (ב -0.1% ריאלית). בשנת 2006 עלו התשלומים ב -3.8% ריאלית, בעיקר בגלל עלייה במספר הזכאים לגמלאות, אך גם שינוי שיטת התשלומים בענף סיעוד והגדלת הקצבאות בענף זו"ש תרמו את חלקם לעניין. בשנת 2007 חלה עליה נוספת של כ-3.2% ריאלית בתשלומים, וזאת בעיקר בגלל עלייה במספר זכאים לגמלאות, והשינויים בענפי סיעוד, נכות כללית ואמהות. בשנת 2008, העלייה הנוספת היתה כ-1.9% ריאלית. בשנת 2009, העלייה הנוספת היתה כ-8.1% ריאלית. בשנת 2010, העלייה הנוספת היתה כ-5.3% ריאלית. והשנה, בשנת 2011, העלייה הנוספת היתה כ-3.1% ריאלית.
11.10.2 ברור שהשינויים בענפים מסוימים משפיעים על מדדים כלליים של כלל ענפי הביטוח. התייחסות לכל הענפים ביחד מסתירה את הבעיות הקיימות בענפים ספציפיים. והמצב שמציג הלוח הכללי מדגיש שה**סבסוד הצולב בין הענפים הוא גדול מאוד**. נדמה לי שלא יהיה מתאים להתייחס לסדרה של מדדים כלליים של כלל ענפי ביטוח.
- 11.11 **בשורות ו' של הלוחות מוצגים עודפי התקבולים (ללא הפרשי הצמדה) על התשלומים (מרשימה ג').**
11.11.1 השנה, העודף השוטף זנק בסכומים אבסולוטיים. והסיבה לזינוק פשוטה – גידול מהותי בהשתתפות תקציב המדינה.
11.11.2 יש לזכור שחלק לא מבוטל של התקבולים הוא ריבית על נכסי המוסד, הצוברים ריבית של כ – 5% לשנה בגלל ההשקעות המיוחדות של כספי המוסד. השנה, בדומה לשנים האחרונות, התקבולים ללא תקבולי ריבית היו נמוכים מהתשלומים.
11.11.3 חשוב לציין שהפקדת נכסי המוסד בבנק ישראל יוצרת לגבי המוסד תלות פיננסית חמורה במצבה של קופת המדינה. ברגע שהעודפים השוטפים ייפכו לגירעונות, כמו בשנים האחרונות, יש לממן את הגרעון בתקציב המדינה ממקורות אחרים. וכשנגיע למצב שבשביל לממן את הגמלאות נצטרך "לנגוס" בנכסים (לפדות את האג"חים המיוחדות) תיווצר בעיה יותר רצינית לאוצר! ההתחייבות של הממשלה לעמוד מאחורי האג"חים המיוחדות לא תעזור אם לא יהיה מספיק כסף בקופת המדינה לתשלומי אגרות החוב של המוסד!
- 11.12 **בשורות ז' של הלוחות מוצגים היחסים בין העודף השנתי לתשלומים.**
11.12.1 כבר בשנת 2009 הפסיק הגידול בעודף השוטף שהיה בשנים האחרונות לפני 2009 (עקרונית בעקבות השינוי בשיטת עדכוני הגמלאות) והעודף, שבשנת 2009 צנח ל -12% מהתשלומים, ובשנת 2010 ירד ל -8%, השנה חזר ל -12%. יש לזכור שלפני תחילת ההפעלה של התוכנית להבראת המשק, המדד הזה במשך הרבה שנים לא עלה על 10%. יש לציין שהשפעתה החיובית על המאזן של העלייה הגדולה לישראל מתחילת שנות ה -90 תלך ותעלם בהדרגה מאחר והעלייה הצטמצמה מאוד לאחרונה. (ראו פרוט בענף זו"ש להלן).
- 11.13 **בשורות ח' של הלוחות מוצגים תקבולי דמי ביטוח (מרשימה ג').**
11.13.1 חלק מדמי ביטוח ממומנים על ידי האוצר, לפי שיקולים מקרו-כלכליים, (עידוד המשק). מנקודת המבט של המוסד, אין משמעות לעובדה שחלק מדמי הביטוח ממומנים על ידי האוצר (כל עוד האוצר משלם את חלקו למוסד בזמן). אבל מנקודת מבטו של האוצר, ברור שזאת הוצאה מקופת המדינה. כמו כן, מנקודת מבטם של מבוטחים, אין זה נכון להתעלם מהעובדה שחלק מדמי ביטוח אכן ממומן ע"י האוצר. השמעת הטענה, "שילמתי עבור הביטוח כל חיי ומגיע לי", אינה מוצדקת. – האוצר השתתף בעבר וישתתף בעתיד במימון הגמלאות. (כדאי לזכור שמשמעות "האוצר" היא = משלמי מיסים, ונטל המס מחולק באופן פרוגרסיבי, משקל יותר גדול על "העשירים"). (ראו נספח מס' II לדו"ח לשנת 2007).
- 11.14 **בשורות ט' של הלוחות מוצגים היחסים בין דמי הביטוח לתשלומים אשר מבטאים את מידת העצמאות הפיננסית של המוסד. (ראו נספח מס' II. לדו"ח לשנת 2007).**

- 11.14.1 המדד, שעלה בצורה מתונה בשנים האחרונות, ירד בשנת 2009 ל-63%, עלה בשנת 2010 ל-65%, והשנה נשאר בגובה של כ-65%.
- 11.14.2 גם פה לא מבוטלת ההשפעה החיובית של העלייה הגדולה לארץ בשנות ה-90, ומאחר והעלייה הזו נעצרה לאחרונה, ההשפעה הזאת תלך ותקטן. היה אפשר לקוות שהשינויים הרציניים אשר הוכנסו לחוק בשנים 2003 ו-2004 (ביטול הצמדת הקצבאות לשכר במשק והגדלת גיל הזכאות לקצבת זקנה) ישמרו על היציבות הכספית של המוסד, אבל שינויים "חד פעמיים" של גידול בקצבאות מעלים ספק גדול לתקווה.
- 11.15 **בשורות י' של הלווחות מוצגת השתתפות תקציב המדינה (מרשימה ג').**
- 11.16 **בשורות י"א של הלווחות מוצג חלק השתתפות תקציב המדינה בתשלומים.**
- 11.16.1 הנתון מבטא את הכנסות המוסד מתקצוב המדינה (ללא הרווחים מהריבית המיוחדת וללא השיפוי הנכלל ב"דמי הביטוח") באחוזים מהתשלומים. (ראו נספח מס' II לדו"ח לשנת 2007).
- 11.16.2 אחר ירידה של השנה הקודמת לגובה של 28%, השנה, המדד עלה לרמה של 32%. (ניתן לראות את ההשפעה הגדולה של ענף ילדים בסעיף 17 להלן).
- 11.17 **בשורות י"ב של הלווחות מוצגים תקבולים מריבית (מרשימה ג'). (ראו נספח מס' II לדו"ח לשנת 2007).**
- 11.18 **בשורות י"ג של הלווחות מוצגים שיעורי "הכיסוי הקופתי".**
- 11.18.1 המדד הזה היה חשוב בעבר, אבל יש לזכור שחשוב להתייחס לשינוי המגמתי במדד ולא רק לערכו האבסולוטי. יש להזכיר שהוועדה שקבעה את הטווח (המינימום והמקסימום) לשיעור הכיסוי הקופתי לענפי הביטוח השונים, (1-2 או 3-6 שנות כיסוי, לענפים השונים), עשתה זאת לפני כ-25 שנה. מאז חלו שינויים באוכלוסיית המבוטחים ובתנאי החוק. שר האוצר הקים וועדה ל" בחינת דרכים לשמירת האיתנות הפיננסית של המוסד לביטוח לאומי לטווח הארוך ", ומסקנותיה טרם פורסמו לציבור הכללי. דרישת הקמת וועדה חדשה שתטפל בנושא היתה קיימת מזמן.
- 11.18.2 הקמת וועדה חדשה חשובה היום יותר מתמיד, כי בזמן האחרון גם במינהלה וגם במועצת המוסד לא מקפידים על שמירת הכללים שנקבעו ע"י וועדת כהנא: בחלק גדול של הענפים במשך שנים נמצא שיעור הכיסוי הקופתי מתחת לרמת המינימום שקבעה הוועדה, וההחלטות לגבי סכומי ההעברה לענפים הבעייתיים (ראו סעיף 10) לא מתחשבות בטווח שנות הכיסוי שנקבע ע"י הוועדה אלא מסתפקות בסגירת הגירעונות בלבד.
- 11.18.3 בשנים האחרונות, ישנו עיוות מסוים במדד, בגלל השינוי בהערכת הנכסים לפי שיטת השווי ההוגן. (ראו הגדרת המונחים בסעיף 22). באופן מתמטי, אחר "גידול" בשנת 2009 ו"ירידה" בנכסים בשנת 2010, השנה יש קצת "עליה" (מנקודת מבט חשבונאית).
- 11.19 **בשורות י"ד של הלווחות מוצג חלק השתתפות תקציב המדינה בדמי הביטוח.**
- 11.19.1 הנתון מבטא את מידת השתתפות של האוצר (ללא השיפוי ב"דמי הביטוח" וללא הריבית המיוחדת) באחוזים מתקבולי "דמי ביטוח". (ראו נספח מס' II לדו"ח לשנת 2007).
- 11.20 **בשורות ט' של הלווחות מוצגת הערכה של השפעת הריבית המיוחדת.**
- 11.20.1 הנתון מהווה ההפרש בין הכנסות מריבית בשנת הדו"ח (שנשאר בכ-5% לשנה בשנת הדו"ח) לבין האומדן של הכנסות מריבית של 3.5% ("ריבית שוק") על ההשקעות ומבטא את ההערכה של השפעת הריבית המיוחדת של האג"ח המיוחדות. (ברור ששימוש בריבית של כ-3.5% היא הערכה גסה לטווח ארוך, ולא מייצג את המצב הנוכחי. במצב הנוכחי, יותר מתאים להשתמש בשיעור ריבית של קרוב לאחוז לשנת הדו"ח, [כפי שהונח בווקטור הריביות], וכתוצאה, ההשפעה היא במקום כ-2 מיליארד ש"ח, גובה של כ-6 מיליארד ש"ח!)
- 11.21 **בשורות ט"ז של הלווחות מוצג סה"כ השתתפות המדינה בתשלומים.**
- 11.21.1 הנתון מבטא את מידת השתתפות האוצר (כולל הקצבות האוצר והרווחים מהריבית המיוחדת, אבל לא את השיפוי ב"דמי הביטוח") באחוזים מהתשלומים. (ראו נספח מס' II לדו"ח לשנת 2007).
- 11.21.2 המדד, אחר ירידה לרמה של 32% בשנה הקודמת, עלה השנה לכ-36%. (ראו נספח מס' II לדו"ח לשנת 2007) (ואם נשתמש בכלל ה-6 מיליארד ש"ח, במקום רק בכ-2 מיליארד ש"ח המוזכר לעיל, הרמה קופץ בחזרה ל-43% ז"א הנושא מדגיש את הצורך בשקיפות ובהסבר של משמעות הנתונים המדווחים).
- 11.22 **בשורות י"ז ו-י"ח של הלווחות מוצגות ההעברות הבין-ענפיות (מרשימה א').**
- 11.22.1 כמובן, בסה"כ ענפי המוסד הנתון הוא אפס.
- 11.23 **בשורות י"ט מופיעים שיעורי הגידול הריאלי של מספר נתונים משנה לשנה.**
- 11.23.1 הנתונים מבטאים את השינוי הריאלי מדצמבר של השנה הקודמת עד דצמבר של שנת הדו"ח עבור יתרת נכסי הענף, קרנות הביטוח והגירעון האקטוארי, באופן מתמטי.
- 11.23.2 הנתונים מבטאים את השינויים הריאליים המחושבים לפי המדדים הממוצעים של השנה שקדמה לשנת הדו"ח ושל שנת הדו"ח עבור תשלומים ותקבולים.

11.24 סיכום כללי, כמעט לכל ענף, לסוף שנת הדו"ח: המצב בינתיים דורש שיפור. כפי שצוין לעיל, ב-2, המחוקק מבצע שינויים, מהותיים, ואת השפעתם רואים ונראה בעתיד.

11.25 כבשנים קודמות, הלוח 0.2011 מרכז את הנתונים של כל הענפים, לפי ענף, עבור שנת הדו"ח.

11.26 בשנת 2007, פיתחתי לוח 00.2007, שעקרונית הציג נתונים לפי דמי ביטוח מן הציבור וכלל "שיפוי מן האוצר" ב"השתתפות תקציב המדינה". (ראו נספח מס' II לדו"ח לשנת 2007). משנת 2008, החלטתי (בינתיים) לא להמשיך את הצגת הלוח. (ובין הסיבות להפסקה: מבאור ט28 לדוחות הכספיים של 2008, כבר מתוכנן שיהיו שינויים מהותיים להקצבת האוצר בשנים הבאות, ולכן לא נראה שימושי להסתכל על ההתפתחות של יחסים ולצפות תחזיות מן העבר. [ז"א, יש מניעים זמניים {תקציביים?} בהחלטות]. ברור שאותה סיבה יכולה לשלול הצגת שורות מסוימות בכל הלוחות של דו"ח האקטואר.)

12. ענפי ביטוח זקנה ושארים (זו"ש) (ראו לוח 1)

12.1 כבר מתחילת שנות ה-90 נשמרת היציבות במצבו הכספי של הענף. נזכיר שמנקודת מבט של דמי ביטוח ותשלומים, ענף זקנה ושארים הוא הגדול ביותר בין ענפי הביטוח של המוסד. אבל חשיבותו היחסית יורדת! משנת 2002 לשנת הדו"ח, חלק הענף ירד מ-43.6% ל-36.2% מכלל הנכסים של המוסד! כמו כן, משנת 1998 לשנת הדו"ח, חלק הענף ירד מ-64.3% ל-60.2% מכלל קרנות הביטוח של המוסד! עם זאת, שמירה על מאזנו החיובי של הענף נשארת חשובה מאוד.

12.1.1 תרומה לא קטנה ליציבות "לכאורה" של המצב בענף הביאה העלייה הגדולה לארץ של תחילת שנות ה-90 כאשר קצבאות של העולים ה"זקנים" מומנו מקופת משרד האוצר והעולים ה"צעירים" שילמו דמי ביטוח לקופת המוסד. ברור שהשפעתה החיובית של עליית שנות ה-90 תלך ותרד עם התרחבות מעגל העולים (אשר כבר התחילה) המצטרפים למקבלי קצבאות לפי חוק המוסד לביטוח לאומי.

12.1.2 גם כאן, השמעת הטענה, "שילמתי עבור הביטוח כל חיי ומגיע לי", אינה מוצדקת. ישנן אוכלוסיות שלא שילמו "כל החיים".

12.1.3 ניתן לשאול, למה לא הוסיף האוצר הקצבה מיוחדת עבור העולים האלו, (שלא שילמו מספיק שנים עבור הקצבה שלהם), כמו שהקציב עבור המתחילים בענף זו"ש בתחילת דרכו של המוסד? הבעיה תופיע בעתיד.

12.2 בדו"ח לשנת 2006 סקרתי את השינויים בחוק המל"ל אשר הטיבו וייטיבו את מצבו הכספי של ענף זו"ש, ואת השינויים אשר לא הטיבו ולא ייטיבו את מצבו הכספי של ענף זו"ש. (ראו סעיף 12 בדו"ח לשנת 2006).

12.3 השנה, המדדים התזרימיים ממשיכים לאותת על בעיה עתידית ביציבות הכלכלית של הענף: עודף התקבולים על התשלומים (כאחוז מן התשלומים) ירד ל-4% מן התשלומים (במקום הגובה של כ-13% של שנת 2008). כצפוי בשנה הקודמת, הגידול בתשלומים המשיך (4.4% ריאלי) – וזה גם בעקבות הגידול בקצבה הבסיסית וגם בגלל הפסקת דחית גיל הפרישה.

12.4 משרד האוצר משתתף במימון הענף ע"י הקצבת השתתפות המוגדרת כאחוז מדמי ביטוח. השנה, שיעור השתתפות תקציב המדינה חזר לכ-17% מדמי הביטוח (מ-18.0% בשנה הקודמת). ברור שחלוקת סך דמי הביטוח שהתקבלו לענפים השונים משפיעה על התוצאות.

12.5 שיעור הכיסוי הקופתי ירד קצת מרמה של השנה הקודמת ל-3.6 "שנות כיסוי". אבל יש לזכור שערך יתרת נכסי הענף עכשיו מוגדר לפי השיטה של שווי הוגן.

12.6 למרות שאין לשים משקל גדול למדדים המאזניים בגלל הכתוב לעיל, גם הם מצביעים על המשך של בעיות ביציבות הכלכלית של הענף: בהשוואה לשנה הקודמת, שיעור הכיסוי האקטוארי ירד מ-32% ל-31% (בעקבות השינוי ב**ווקטור** ריביות בהערכת הנכסים והגידול הריאלי ביתרת נכסי הענף "רק" של 1.3%), יש גידול ריאלי של 4.6% בקרן הביטוח וגידול ריאלי בגרעון של 6.2%.

בנספח מס' I, ניתן לראות את ההשפעה של שינויים שונים על הגידול בקרן הביטוח של הענף.

יש להבחין בין השלכת (עלות) שינוי כשמדברים במונחים "תקציביים", לבין השלכת (עלות) שינוי לטווח הארוך, בתוך קרן הביטוח (ההשלכות בקרן הנן הרבה יותר מהותיות).

12.6.1 לדעתי, אם רוצים להגדיל את הקצבאות בצורה זמנית (לתקופה קצרה) עדיף לעשות את זה בלי לנגוע באחוזים מהשכר הקובע אלא להוסיף לקצבה סכום חד-פעמי אותו "קל יותר" לבטל בעתיד. גם אם יוחלט בעתיד לחזור ולהצמיד קצבאות לשכר, (אפילו באופן חלקי), ההצמדה לא תתחיל אוטומטית מקצבאות שחושבו על יסוד הבסיס ה"בעייתי". ברור שהנושא מורכב וההחלטות הן בידי המחוקק. כדאי לשקול טוב טוב את הצעדים הנועדים ליצור הרגשה של "ביטחון סוציאלי" אצל מקבלי קצבאות, ולא לנהל את המערכת באופן חפז ולהכניס שינויים רבים וסותרים, (לדוגמא: להבטיח

גידול מסוים, ולבא שנה אחר כך ולבטל את הגידול המובטח [פעולה לרעת מקבלי הקצבאות]. ולדוגמא אחרת: להבטיח גידול מסוים, ולבא שנה אחר כך ולהוסיף גידול נוסף, [פעולה לטובת מקבלי הקצבאות], מכיוון שפעולה חפוזה כזאת יכולה לייצור בעיות יותר גדולות למקבלי קצבאות עתידיים [ואף לאלה שמקבלים כעת שכן גם הם מקבלים קצבאות על סמך הפעולות הללו].

12.6.2 יש לזכור שבכל האמור לעיל מדובר במונחים ריאליים (או לחילופין, באינפלציה של אפס אחוז). ברור שהמספרים ישנתו במקביל לשינויים במדדי המחירים. בכל שנה עם אינפלציה חיובית יהיה גידול בקצבה הבסיסית בגלל העליה במדד. ואם במקרה בעתיד תהיה דפלציה, תהיה עליה ריאלית בתשלומים, (בגלל אי-הקטנה של הקצבה הבסיסית [בגלל תנאי הצמדה בחוק]), וירידה נומינלית בנכסי המוסד, (שאכן מוקטנים עם מדד שלילי). כמו כן, יש לזכור שבכל האמור אין התייחסות לאנשים שעדיין לא מקבלים קצבה ויצטרפו אל המערכת לאחר שיוכנסו בה השינויים בהם דובר לעיל. וגם הקרן אינה מתייחסת אליהם.

12.7 הבאתי בתרשים 2 את הגידול הריאלי בקצבאות זקנה בסיסיות לפי שנות הזכאות במשך השנים משנת 1987 עד שנת הדוח.

מהתרשים רואים בבירור שהיו תנודות חדות בשינויי קצבאות זקנה גם בעבר (למעשה היו תנודות כאלו לאורך כל התקופה), וזה בגלל כללי הצמדת הקצבאות לשכר ולמדד המחירים במשק (שגם תנודותיו במשך התקופה תרמו לתופעה). אך במשך כל התקופה, עלו הקצבאות ריאלית והעליה הרב-שנתית הממוצעת עמדה בערך על 1.5%. בדיוק לפני הפעלת תוכנית החרום הכלכלית נרשמה עליה חדה מאוד בקצבאות, ואפשר היה לצפות מראש שלאחר גידול כזה, גם בלי שינויי החוק, עליות הקצבאות יתמתנו, (כמו שהיה בשנים 1989-1992, אחרי הגידולים החדים בשנים 1987-1988). ברור שההקטנה המלאכותית של הקצבאות והקפאתן הזמנית החריפו את התהליך הטבעי הצפוי. אך לדעתי, אין מדובר ב"שחיקה נוראית" של הקצבאות, אותה ציינו כלי התקשורת (ואחרים), כי לא הוגן לדבר על השחיקה בהשוואה לקצבה שבדיוק לפני זה הוקפצה כה משמעותית. יש להסתכל על התהליך ועל הממוצעים המאפיינים אותו. עובדה, שבשנים 2004-2011 נרשמו עליות ריאליות בשיעורי הקצבאות, גם בגלל ביטול של הקטנת הקצבאות שבוצעה בעבר וגם בגלל הגדלת שיעור הקצבה הבסיסית. כצפוי בדוח של השנה הקודמת, בגלל ההגדלה בקצבה שהיתה בתחילת 2011, אכן היה גידול ריאלי בקצבאות זקנה בסיסיות בשנת 2011.

12.8 עלי להעיר, שאם הקצבאות יעודכנו רק למדד המחירים והעדכון יהיה רק בתחילת כל שנה, אכן תהיה שחיקה ריאלית בגמלאות במשך כל שנה שיש בה אינפלציה – כפי שהיה בשנת 2008. לכן, הייתי ממליץ להפעיל שיטת הצמדה אחרת, אם התופעה של שחיקה ריאלית אינה רצויה (לדוגמא, גידול צפוי חלקי).

12.9 התופעה של שחיקה ריאלית קיימת בכל הגמלאות הכספיות של המוסד. ולכן, במדידת השינוי הריאלי בנתונים התזרימיים (כמו תקבולים ותשלומים) בעקבות השיטה של המדידה, יש הסתה למטה באינדיקטור בגלל עלייה יחסית גדולה במדד לצרכן.

12.10 ראו נספח מס' I בשביל פרספקטיבה אחרת של קרנות הביטוח (ונכסים) של המוסד – הסבר לפי תזרים המזומנים וערכם שבדוחות הכספיים לפי שיטת השווי ההוגן.

12.11 השפעת שינוי של גיל פרישה לנשים.

12.11.1 בשנת 2010 הסתיים השלב הראשון של העלאת גיל הפרישה לגברים מ-65 ל-67 ולנשים מ-60 ל-62. בחקיקה המקורית, החל מינואר 2012 גיל הפרישה לנשים היה אמור לעלות בהדרגה ל-64. הכנסת בתיקון לחוק מינואר 2012 דחתה את מועד ההעלאה הדרגתית מ-62 ל-64 בחמש שנים. השפעת השינוי היתה להקטין את התחייבות הענף בדוחות הכספיים בכ- 0.1%.

12.11.2 יש לציין שהדוחות לא מציגים את העליה שתהיה בתשלומי קצבאות הזקנה עבור הנשים שיתחילו לקבל את קצבתם מוקדם – וזאת בגלל ההגדרה של "התחייבות" ו"קרנות ביטוח". (ראו סעיף 22 להלן.)

13. ענף ביטוח סיעודי (ראו לוח 2)

13.1 לפי סעיף 32 לחוק, מממן משרד האוצר חלק מגמלאות סיעוד (לתושבים שלא מבוטחים לפי חוק בענף זו"ש). עד שנת 2000 כללה קרן הביטוח גם את התחייבות כלפי הזכאים הנ"ל. החל משנת 2000 שיטת החשבונאות שונתה :

13.1.1 בפאסיב של המאזן, המוסד מציג את כל התחייבויות הענף (כולל חלק האוצר). באקטיב של המאזן, המוסד מציג את כל "נכסי" הענף, כולל את התחייבויות האוצר כ"נכס" למוסד.

13.1.2 ברשימה א' של הדוחות הכספיים, המוסד מציג את התחייבויות רק כלפי הגמלאות הממומנות ע"י המוסד (ואת נכסי המוסד כנגדם). הנני מציג בדו"ח האקטואר את הניתוח בלוח 2 – "רק חלק מל"ל" רק לפי השיטה של הרשימות. (בלוח 0 כלולים נתונים).

- 13.2 ניתן לראות מלוח 2 – "רק חלק מל"ל" שענף ביטוח סיעוד אשר נקלע לקשיים כספיים מיום היווסדו, לא מצליח להתרומם בכוחות עצמו. כדי לשפר את מצבו הכספי של הענף בוצעו בהסכמת מועצת המוסד ובאישור השר מספר פעמים העברות כספיים אל הענף מענף ילדים. ההעברות האלו שיפרו את מאזנו הכספי של הענף, אבל השיפורים הנם זמניים בלבד. הגירעון השוטף עולה בהרבה על תקבולי הריבית (במקרה שיש) וגודל בקצב מסחרר. (ראו בדו"ח לשנת 2007 ושנים קודמות). המדדים התזרימיים בלוח 2 מזהירים על הבעיה הכרונית והאקוטית.
- 13.3 בדוחות לשנת 2006 ו 2007 סקרתי את השינויים בחוק המל"ל אשר הטיבו וייטיבו את מצבו הכספי של ענף סיעוד, ואת השינויים אשר לא הטיבו ולא ייטיבו את מצבו הכספי של ענף סיעוד. (ראו סעיף 13 בדו"ח לשנת 2006 ולשנת 2007).
- 13.3.1 מתרשים 1 ניתן לראות שבמשך השנים ענף סיעוד קבל מעל 21.0 מיליארד ש"ח נומינלי, וקרוב ל- 41.2 מיליארד ש"ח במונחים ריאליים, כולל ריבית. השנה, כמו כבר כמה מהשנים האחרונות, התרוקנה קופת הענף (ללא חלק האוצר כנכס). הקופה נשארה שלילית(!), או רק לסגירת המאזן היתה העברה לאפס את חשבון הענף. מרשימה א' של הדוחות הכספיים, הגרעון המצטבר של הענף הוא כ- 14.4 מיליארד ש"ח. לפי שיטת החשבונאות, המספר ברשימה א' כבר כולל את ההעברות האלו כהכנסות לענף. ז"א, הגרעון המצטבר בלי העברות הוא מעל 55.6 מיליארד ש"ח. (הכל רק שאלה של חשבונאות).
- במילים פשוטות, אין נכסים קיימים בענף, כל ההעברות מענף ילדים (ומקור הכספים בענף ילדים גם ברור - השתתפות האוצר), כבר הלכו.
- 13.3.2 לסגירת המאזן, הופעל ה"הפתרון הרגיל" של העברת נכסים מענף אחר (ענף הילדים). יש לזכור שהעברה כזאת דורשת את הסכמת המועצה ואישור השר (לפי סעיף 28 של החוק). בשביל למנוע חזרה של מצב דומה לשנה הבאה, ברור שהמצב דורש נקיטת הצעדים המידיים והמתאימים לטיפול בבעיה. ברור שבסופו של דבר לא יהיה מנוס מהכנסת שינויים בתנאי החוק.
- 13.4 בחשבון הענף רשום אפס. הוועדה שדנה בנושא של שיעור הכיסוי הקופתי לא יכלה להתייחס לענף סיעוד. (הענף נוסד אחרי שהוועדה סיימה את פעילותה! לכן בכלל לא ברור שהטווח של 3-6 שנים "מתאים" לענף סיעוד שמתפתח וגדל).
- 13.5 העלאת התעריפים ע"י ספקי השירות הוסיפה את תרומתה לגידול בתשלומי השנה, (וצפוי שהעלייה תמשיך בעתיד). (בעבר, בצעתי היוון לפי שיעור ריבית עבור ענף סיעוד בשיעור ריבית שהיה 2% פחות משיעור הריבית של הקרנות של הענפים האחרים). ובהתאם, בהערכת תשלומי הענף העתידיים לפי שיטת השווי ההוגן, הוספתי 2% גידול ריאלי בגלל הגורם.
- 13.6 גם כאן, השמעת הטענה, "שילמתי עבור הביטוח כל חיי ומגיע לי", אינה מוצדקת. – כל אוכלוסיית מקבלי הקצבאות לא שילמה "כל החיים". (הענף התחיל לגבות דמי ביטוח רק בשנת 1980 ולשלם קצבאות בשנת 1986). אף אחד לא שילם מספיק! אפילו בשיטה התקציבית, הבעיות ברורות.
- 13.7 ניתן לשאול, למה לא הוסיף האוצר הקצבה מיוחדת לקופת הענף בהתחלת דרכו (כפי שעשה בענף זו"ש)?
- 13.8 הבעיה הקיימת בענף זו"ש לגבי העולים החדשים תופיע בענף סיעוד בפיגור של כ- 15 שנה! **ויש להערך אליה כבר כעת!** ואז, המימון של המצטרפים הסיעודיים ששילמו דמי ביטוח במשך תקופות קצרות בלבד יהיה על המוסד, ולא על האוצר! וגם לגבי המצטרפים הנ"ל, ניתן לשאול למה האוצר לא הקציב סכומים בשבילם, הרי הם בפירוש לא שילמו "כל החיים"?
- 13.9 קל מאוד לטעון בשם האוכלוסייה הסיעודית שהיא החלשה והנוזקת ביותר. קל מאוד לטעון בשם האוכלוסייה הסיעודית שזה אכזרי לא לטפל בה כראוי. קל מאוד להגדיל את ההטבות למקבלי הקצבה, (או ע"י הגדרתם כנוזקים לקצבה יותר גבוהה בגלל מצבם, ו/או ע"י ביטול מבחן הזכאות מגיל מסוים, ו/או קבלת קצבה בכסף במקום תשלום בעין ו/או ...) וע"י כך להחמיר את המצב הכספי של הענף. אבל לפי כל מה שכתוב לעיל בלתי הגיוני בעליל להתייחס לענף סיעוד כענף ביטוחי (אפילו במקצת) בתנאים הקיימים היום. (ראו נספח I לדו"ח לשנת 2006 ונספח מס' II לדו"ח לשנת 2007).
- 13.10 בנספח מס' I, ניתן לראות את ההשפעה של שינויים שונים על הגידול בקרן הביטוח של הענף.
- 13.11 המצב דורש שיינקטו צעדים מידיים ומתאימים לטיפול בבעיה. ברור שבסופו של דבר לא יהיה מנוס מהכנסת שינויים בתנאי החוק.
- 13.12 ראו נספח מס' I בשביל פרספקטיבה אחרת של קרנות הביטוח (ונכסים) של המוסד – הסבר לפי תזרים המזומנים וערכם שבדוחות הכספיים לפי שיטת השווי ההוגן.
- 13.13 השפעת שינוי של גיל פרישה לנשים.

- 13.13.1 בשנת 2010 הסתיים השלב הראשון של העלאת גיל הפרישה לגברים מ-65 ל-67 ולנשים מ-60 ל-62. בחקיקה המקורית, החל מינואר 2012 גיל הפרישה לנשים היה אמור לעלות בהדרגה ל-64. הכנסת בתיקון חוק מינואר 2012 דחתה את מועד ההעלאה הדרגתית מ-62 ל-64 בחמש שנים. לא היתה השפעה על התחייבות הענף בדוחות הכספיים.
- 13.13.2 יש לציין שהדוחות לא מציגים את העליה שתהיה בתשלומי קצבאות הסיעוד עבור הנשים שיתחילו לקבל את קצבתם מוקדם – וזאת בגלל ההגדרה של "התחייבות" ו"קרנות ביטוח". (ראו סעיף 22 להלן).

14. ענף ביטוח נכות (ראו לוח 3)

- 14.1 כבר תקופה ארוכה תשלומי הענף עולים על התקבולים. עודף התקבולים על התשלומים היה שלילי והווה 34% מהתשלומים. ההידרדרות במצבו הכספי של הענף נמשכת, והירידה הריאלית בנכסים הייתה ב-49.5%!
- 14.2 אינני חוזר על כל הכתוב לגבי הענף בדוחות הקודמים למרות שחלק מזה עדיין רלוונטי, אלא רק מדגיש כמה נקודות:
- 14.2.1 מתרשים 1 ניתן לראות שבמשך השנים ענף נכות כללית קיבל כ-21.5 מיליארד ש"ח נומינלי, וקרוב ל-47.1 מיליארד ש"ח במונחים ריאליים, כולל ריבית. בחשבון הענף רשום כ-3.4 מיליארד ש"ח כאשר התחייבויותיו מהווים כ-104 מיליארד ש"ח. מרשימה א' של הדוחות הכספיים, הגרעון המצטבר של הענף הוא כ-101.0 מיליארד ש"ח. לפי שיטת החשבונאות, המספר ברשימה א' כבר כולל את ההעברות הללו מהכנסות לענף. ז"א, הגרעון המצטבר בלי העברות הוא קרוב ל-148 מיליארד ש"ח. (הכל רק שאלה של חשבונאות.)
- במילים פשוטות, כל נכסי הענף הקיימים, הנם מה שנשאר מן ההעברות מענף ילדים. (ומקור הכספים בענף ילדים גם ברור - השתתפות האוצר.)
- 14.3 התשלומים עלו השנה ריאלית ב-1.0%.
- 14.4 גם כאן, השמעת הטענה, "שילמתי עבור הביטוח כל חיי ומגיע לי", איננה מוצדקת. ברור שהמבוטחים אשר מקבלים ויקבלו תוספות בקצבה לא שלמו עבור ההטבות הנ"ל. הדור הבא (של משלמי מסים לקופת האוצר ולא "מבוטחי" המוסד) ישלם. יש להגדיר את הענף יותר כמתקיים מ"תשלומי העברה" ופחות כ"ביטוחי".
- 14.5 שיעור הכיסוי הקופתי (שכבר מסוף שנת 2002 ירד מתחת לרמת המינימום הנדרשת) ירד השנה ל-0.3 שנות כיסוי. ברור שתוך שנים מעטות תתרוקן קופת הענף אם לא יינקטו הצעדים המתאימים לשיפור המצב. וכאן מדובר בענף השני בגודלו (לפי התחייבויותיו) אחרי ענף ז"ש!
- 14.6 משרד האוצר משתתף במימון הענף ע"י הקצבת השתתפות המוגדרת כאחוז מדמי ביטוח. האחוז לא השתנה בשנים 2009 - 2011 ולכן לא ברור למה היתה עליה בכ-2% בשיעור השתתפות תקציב המדינה ב-2010 (מ-13.3% בשנים האחרונות ל-15.3% בשנה שעברה) והחזרה ל-13.3% השנה.
- 14.7 כפי שכבר הוזכר בעבר, גם בענף זה, כמו בענף סיעוד, ישנן קצבאות הממומנות ע"י האוצר. (חוץ מן ההקצבות שהם חלק מדמי ביטוח.) ההתחשבות עם האוצר תמשיך להיות כפי שהייתה, לפי שיטת תזרימי המזומנים.
- 14.8 בעקבות השינויים בבסיסי החישובים עבור יתרת נכסי הענף וקרנות הביטוח במשך השנים האחרונות היו תנודות ריאליות יחסית גדולות בנתונים האלו (יתרת נכסי הענף וקרנות הביטוח) ובנתונים התלויים בהם (גרעון אקטוארי וכיסוי אקטוארי). ולכן, למרות שלא ניתן להגיע למסקנה שיש מגמה לגבי ההתפתחות העתידית, ניתן לסכם שהמצב הנוכחי בעייתי.
- 14.9 הגידול המתמיד והמשמעותי במספר מקבלי קצבאות נכות בשנים האחרונות גורם לשינויים בדפוסי אוכלוסיית הנכים. ולכן, בהתחשב בסעיף 7.2 לעיל, הוכנו לוחות גריעה חדשים והשפעת השינוי היתה גידול של התחייבויות הענף בכ-5.6%.
- 14.10 בסעיף 24.7.2 בדו"ח לשנת 2007, כתבתי על ההקטנה בהכנסות המוסד מהקצבות אוצר המדינה המקושרות לדמי ביטוח, וההגדלה בהכנסות המוסד לפי סעיף 328 לחוק. (קישור של כ-100 מיליון ש"ח, מכל דמי ביטוח, והעברתם, על סמך סעיף 328, לענפים מיוחדים.) בשנת 2008, היה גידול חד בהכנסות מ"שונות" ברשימה ב' (וכמו כן ברשימה ג') של השנה, (לכאורה, חלק גדול [אם לא כולו] של ההעברה נכנס לענף נכות כללית. 100 מיליון ש"ח (או החלק היחסי) היה אחוז לא זניח מן הנתונים התזרימיים והמאזניים – ולכן השפיע על הניתוח של כל האינדיקטורים. בשנת 2009, היה קשה להבין את ההפרשים בין הכנסות לפי רשימה ב' ותקבולים לפי רשימה ג' ממקור "שונות" לפי ענפים – וברור שהסכומים משפיעים על הניתוח של כל האינדיקטורים. עבור שנים 2010 ו-2011, קשה להבין את ההפרשים בין רשימה ב' ורשימה ג'.

14.11 ברור שיש צורך בטיפול כללי לטווח ארוך, ולטווח הקצר! **הרי יתרת הקופה תהיה קרוב לאפס (אם לא שלילית) כבר בשנה הבאה!**

14.12 ראו נספח מס' I בשביל פרספקטיבה אחרת של קרנות הביטוח (ונכסים) של המוסד – הסבר לפי תזרים המזומנים וערכם שבדוחות הכספיים לפי שיטת השווי ההוגן.

14.13 השפעת שינוי של גיל פרישה לנשים.

14.13.1 בשנת 2010 הסתיים השלב הראשון של העלאת גיל הפרישה לגברים מ-65 ל-67 ולנשים מ-60 ל-62. בחקיקה המקורית, החל מינואר 2012 גיל הפרישה לנשים היה אמור לעלות בהדרגה ל-64. הכנסת בתיקון חוק מינואר 2012 דחתה את מועד ההעלאה הדרגתית מ-62 ל-64 בחמש שנים. השפעת השינוי, הקדמת הפסקת תשלומי קצבאות בענף נכות כללית, היתה להקטין את התחייבות הענף בדוחות הכספיים בכ- 0.8%.

14.13.2 יש לציין שהדוחות לא מציגים את העליה שתהיה בתשלומי קצבאות הזקנה עבור הנשים שיתחילו לקבל את קצבתם מוקדם – וזאת בגלל ההגדרה של "התחייבות" ו"קרנות ביטוח". (ראו סעיף 22 להלן).

15. ענף ביטוח נפגעי עבודה (ראו לוח 4)

15.1 ההידרדרות במצבו הכספי של הענף נמשכת, והירידה הריאלית בנכסים הייתה ב-33.7%!

15.2 אינני חוזר על כל הכתוב לגבי הענף בדוחות הקודמים למרות שחלק מזה עדיין רלוונטי, אלא רק מדגיש כמה נקודות:

15.2.1 מתרשים 1 ניתן לראות שבמשך השנים ענף נפגעי עבודה קבל מעל 9.3 מיליארד ש"ח נומינלי, וקרוב ל-22.8 מיליארד ש"ח במונחים ריאליים, כולל ריבית. בחשבון הענף רשום כ-2.4 מיליארד ש"ח כאשר התחייבויותיו מהווים כ-33 מיליארד ש"ח. מרשימה א' של הדוחות הכספיים, הגרעון המצטבר של הענף הוא כ-31.2 מיליארד ש"ח. לפי שיטת החשבונאות, המספר ברשימה א' כבר כולל את ההעברות האלו כהכנסות לענף. ז"א, הגרעון המצטבר בלי העברות הוא כ-54 מיליארד ש"ח. (הכל רק שאלה של חשבונאות).

במילים פשוטות, כל נכסי הענף הקיימים, הנם מה שנשאר מן ההעברות מענף ילדים. (ומקור הכספים בענף ילדים גם ברור - השתתפות האוצר).

במילים פשוטות, הענף שמנוהל מכמה אפיונים כביטוחי, כבר מזמן פשט רגל.

15.3 גם המדדים האחרים מצביעים על בעייתיות המצב:

15.3.1 עודף התקבולים על התשלומים שווה ל-30%, ז"א, החוסר בתקבולים לעומת התשלומים מהווה 30% מהתשלומים.

15.3.2 הקפאת הקצבאות וביטול הצמדתן לשכר נתנו את אותותיהם החיוביות לכמה שנים בעבר והתשלומים הריאליים נשאו יציבים לכמה שנים. אבל, כפי שתוארתי בעבר, הדברים האלו היו רק "אמת חלקית" והצגתם מטעה. בשנים 2009 – 2011, התשלומים הריאליים עלו ב-6.0%, ב-3.5% וב-2.1% בהתאמה. לכאורה יש האטה.

15.3.3 שיעור הכיסוי הקופתי אשר מזמן ירד מתחת לרמת המינימום אשר נקבעה ע"י מועצת המוסד: 3 שנות הוצאה, (שעלה בשנת 2008 ל-1.5 שנות כיסוי, רק בגלל ההעברה של 1.5 מיליארד ש"ח (פלוס ריבית) מענף ילדים), ירד בשנת 2009, ל-1.3 (וזאת למרות השינוי בשיטת הערכת הנכסים לפי השיטה של שווי הוגן), בשנת 2010 ל-1.0, והשנה ל-0.6!

15.3.4 בעקבות השינויים בבסיסי החישובים עבור יתרת נכסי הענף וקרנות הביטוח במשך השנים האחרונות היו תנודות ריאליות יחסית גדולות בנתונים האלו (יתרת נכסי הענף וקרנות הביטוח) ובנתונים התלויים בהם (גרעון אקטוארי וכיסוי אקטוארי). ולכן, למרות שלא ניתן להגיע למסקנה שיש מגמה לגבי ההתפתחות העתידית, ניתן לסכם שהמצב הנוכחי בעייתי.

15.4 בנספח מס' I, ניתן לראות את ההשפעה של שינויים שונים על הגידול בקרן הביטוח של הענף.

15.5 לסיכום – יש מה לעשות בענפי המל"ל ובפרט בענף נפגעי עבודה שמנוהל מכמה אפיונים כביטוח עסקי. יש הרבה מה לעשות, גם בשטחו של המחוקק וגם לא בשטחו של המחוקק (אלא במוסד).

15.6 ראו נספח מס' I בשביל פרספקטיבה אחרת של קרנות הביטוח (ונכסים) של המוסד – הסבר לפי תזרים המזומנים וערכם שבדוחות הכספיים לפי שיטת השווי ההוגן.

15.7 השפעת שינוי של גיל פרישה לנשים.

15.7.1 בשנת 2010 הסתיים השלב הראשון של העלאת גיל הפרישה לגברים מ-65 ל-67 ולנשים מ-60 ל-62. בחקיקה המקורית, החל מינואר 2012 גיל הפרישה לנשים היה אמור לעלות בהדרגה ל-64. הכנסת בתיקון חוק מינואר 2012 דחתה את מועד ההעלאה הדרגתית מ-62 ל-64 בחמש שנים. השפעת השינוי היתה להקטין את התחייבות הענף בדוחות הכספיים בכ- 0.1%.

15.8 יש לציין שהדוחות לא מציגים את העליה שתהיה בתשלומי קצבאות הזקנה עבור הנשים שיתחילו לקבל את קצבתם מוקדם – וזאת בגלל ההגדרה של "התחייבות" ו"קרנות ביטוח". (ראו סעיף 22 להלן).

16. ענף ביטוח אמהות (ראו לוח 5)

- 16.1 כבר יותר מ- 10 שנים תשלומי הענף עולים על התקבולים. העודף השלילי של התקבולים על התשלומים היה השנה בגובה של 43% מהתשלומים.
- 16.2 מתרשים 1 ניתן לראות שבמשך השנים ענף אמהות קבל קרוב ל- 23.9 מיליארד ש"ח במזכרים ריאליים, כולל ריבית. השנה, כמו כבר במספר שנים מ- 2005, התרוקנה קופת הענף, ורק לסגירת המאזן היתה העברה לאפס את חשבון הענף. מרשימה א' של הדוחות הכספיים, הגרעון המצטבר של הענף הוא כ- 0.2 מיליארד ש"ח. לפי שיטת החשבונאות, המספר ברשימה א' כבר כולל את ההעברות האלו כהכנסות לענף. ז"א, הגרעון המצטבר בלי העברות הוא מעל 24 מיליארד ש"ח. (הכל רק שאלה של חשבונאות).
- 16.3 כבר מספר שנים אין כסף בחשבון הענף בלי ההעברות מענף ילדים. אין לדבר על שיעור הכיסוי הקופתי אשר ירד מתחת לרמת המינימום הנדרשת בסוף שנת 2003, (שנת הוצאה אחת). השיעור עומד היום על 0 שנות כיסוי. בשנים האחרונות, היו מקרים שבהם יתרת נכסי הענף הייתה חיובית, אבל רק בגלל העברות מענף ילדים. בלי ההעברות, אין כסף לתשלומים בענף.
- 16.4 עקב השינויים בחוק, משנת 2007, האוצר משתתף בכ- 160 מיליון ש"ח לשנה במימון הענף. (ראו סעיף 14.3.2.2 של דו"ח שנת 2006, לגבי רישום נכס בעתיד). אבל זה לא מספיק. בשונה מכמה ענפים אחרים (ז"ש, נכות כללית וילדים) ההשתתפות הזאת מן האוצר אינה מוגדרת כאחוז מדמי הביטוח. קצב הגידול בדמי ביטוח צפוי להיות יותר מהעדכון של הסכום של השתתפות מן האוצר, ולכן, בדרך כלל, השתתפות האוצר תרד. כדאי לעיין האם זה "הרצוי".
- 16.5 לסגירת המאזן, הופעל ה"הפתרון הרגיל" של העברת נכסים מענף אחר (ענף הילדים). יש לזכור שהעברה כזאת דורשת את הסכמת המועצה ואישור השר (לפי סעיף 28 של החוק). בשביל למנוע חזרה של מצב דומה לשנה הבאה, ברור שהמצב דורש נקיטת הצעדים המידיים והמתאימים לטיפול בבעיה. ברור שבסופו של דבר לא יהיה מנוס מהכנסת שינויים בתנאי החוק.
- 16.6 כפי שמודגש לעיל בסעיף 10 יש לאתר את מקור התשלומים בענף – הרי חשבון הענף התרוקן מזמן!

17. ענף ביטוח ילדים (ראו לוח 6)

- 17.1 משנות התשעים בוצעו שינויים מרחיקי לכת בזכאויות וגם במקור המימון של הענף. בכל המהפכות מצבו הכספי של הענף עמד איתן. גם אחרי ביצוע העברות הכספיים בשנות התשעים והעשור האחרון מן הענף לענפי הביטוח הנמצאים במצוקה כספית, התאושש מצבו הכספי של הענף במהירות.
- 17.2 מתרשים 1 ניתן לראות שבמשך השנים ענף ילדים העביר קרוב ל- 171 מיליארד ש"ח במזכרים ריאליים, כולל ריבית לענפים אחרים של המוסד. מרשימה א' של הדוחות הכספיים, העודף המצטבר של הענף הוא כ- 112 מיליארד ש"ח. לפי שיטת החשבונאות, המספר ברשימה א' כבר כולל את ההעברות האלו כהוצאות לענף. ז"א, העודף המצטבר בלי העברות הוא כ- 283 מיליארד ש"ח, יותר מכל נכסי המוסד. (הכל רק שאלה של חשבונאות).
- 17.3 למצבו המזוהר של הענף ישנן מספר סיבות, ובהן:
- 17.3.1 אי-הצמדה של גמלאות הענף לשכר הממוצע במשק (נזכיר שמשנת 2006 בוטלה הצמדה לשכר גם בענפים אחרים),
- 17.3.2 הגדרת הענף כענף שאין להציג בשבילו קרן הביטוח (ולכן הטווח לשיעור הכיסוי הקופתי המוגדר הוא רק 1-2),
- 17.3.3 והסיבה העיקרית - השתתפותו של משרד האוצר.
- 17.4 כאמור לעיל, יש החלטת מינהלה לבחון מחדש את מדיניות המוסד לגבי חישוב הקרנות. להחלטות שיתקבלו בנושא יכולה להיות השפעה לא קטנה על מצבו של הענף. בינתיים, מצב הענף חזק.
- 17.5 משרד האוצר העביר בעבר מידי שנה לקופת הענף כ- 160% מסכומי דמי ביטוח. בשנים האחרונות אחוז ההשתתפות השתנה לפי שיקולים שונים. אחרי השנה הקודמת, בה ההשתתפות ירדה לגובה הנמוך של כ- 160%, השנה שוב היתה עליה לגובה השתתפות של כ- 200% מסכומי דמי ביטוח. משרד האוצר משתתף למעשה (דרך הדלת האחורית) במימון של הענפים הגרעוניים של המוסד כאשר מתבצעות העברות כספיות מנכסי הענף לענפים אחרים. דרך ההצגה החשבונאית מכביד על שקיפות ההשתתפות.
- 17.6 ניתן לראות שלמרות שבסה"כ, דמי ביטוח למוסד עלו ב- 4.1% ריאלי, הייתה עליה ריאליית רק של 1.1% בדמי ביטוח של ענף ילדים, העלייה הכי נמוכה מכל הענפים. ברור שההבדלים לפי ענפים הגם תוצאה של חלוקת סה"כ דמי ביטוח לפי ענפים והחשבונאות בקבלת הכספים.
- 17.7 תשלומי הענף משתנים לפי החלטות הממשלה ויש אי וודאות לגבי ההתפתחות העתידית. השנה, היה גידול ריאלי של 7.8% בתשלומי הענף מול גידול ריאלי של 3.1% בסה"כ תשלומי המוסד.

18. ענף ביטוח אבטלה (ראו לוח 7)

- 18.1 יש אי – וודאות גדולה לגבי שעורי האבטלה בעתיד.
- 18.2 מתרשים 1 ניתן לראות שבמשך השנים ענף אבטלה קבל כ- 51 מיליארד ש"ח במונחים ריאליים, כולל ריבית, (כ- 13 מיליארד מענף מילואים והיתר מענף ילדים). גם יתרת נכסי הענף וגם הגרעון המצטבר של הענף (מרשימה א' של הדוחות הכספיים) הנם 0. לפי שיטת החשבונאות, המספר ברשימה א' כבר כולל את ההעברות מענפים אחרים כהכנסות לענף. ז"א, הגרעון המצטבר בלי העברות הוא כ- 51 מיליארד ש"ח. (הכל רק שאלה של חשבונאות).
- 18.3 תשלומי דמי אבטלה ירדו השנה ריאלית בכ-3%. תקבולי דמי הביטוח מהווים רק 27% מהתשלומים. ההעברות הכספיות אל הענף אשר מתבצעות כל שנה ברציפות החל משנת 1999 עוזרות רק לתקופות קצרות. גם לאחר ההעברות במשך שנת הדו"ח חשבון הענף נשאר ריק.
- 18.4 לפי סעיף 28ב של החוק, מימון גירעונות הענף יבוא מענף ילדים (בינתיים, ולא מן האוצר). המשמעות היא: צמצום המקורות לכיסוי גירעונות של הענפים האחרים הנמצאים במצוקה הכספית.
- 18.5 הוועדה שקבעה את הטווח (המינימום והמקסימום) לשיעור הכיסוי הקופתי לענפי הביטוח, בכוונה לא קבעה שיעור לענף בגלל האופי המיוחד שלו המחייב את צבירת הנכסים בתקופות של תעסוקה מלאה לכיסוי ההוצאות בתקופות של שפל כלכלי. ברור שבמקור, לפני השינוי של סעיף 28ב, כוונת הממשלה הייתה לטפל בענף מנקודת מבט מקרו-כלכלית הדורשת מקורות מימון אחרים של המדינה. חבל שמבטלים השקפות לטווח ארוך ובוחרים פתרונות לטווח הקצר.
- 18.6 השנה, הטיפול החשבונאי חזר ל- 0 ריבית במשך השנה²⁰.

19. ענף ביטוח זכויות עובדים בפשיטת רגל ופירוק תאגיד (פש"ר) (ראו לוח 8)

- 19.1 למרות שתשלומי הענף היו גבוהים מתקבוליו בכ- 126 מיליון ש"ח, יתרת נכסי הענף "עלה" לגובה של כ- 576 מיליון ש"ח. כפי שהוסבר בעבר, יש לעיין בדיווחים החשבונאיים של הענף. לפי מדיניות החשבונאית של המוסד, מקטינים את יתרת נכסי הענף הנשארת מפעולות השוטפות בשינוי שבזכאים לגמלא בענף ומציגים את הנשאר כיתרת נכסי הענף לסוף השנה. ניתן לראות בבאור 13 א שבדוחות הכספיים שהיתה ירידה של כ- 200 מיליון ש"ח בזכאים לגמלה של הענף, וכתוצאה, היתה עליה ביתרת נכסי הענף!
- 19.2 למרות שכבר כמה שנים הערתי שחשוב להבין שכבר הופרשו כמיליארד ש"ח עבור הזכאים לגמלה כנכסים מיועדים, ויתרת נכסי הענף הנשארת, ברשימה א', הנה מיועדת לעתיד, החשבונאות ברשימות מושכת מידי שנה מעל 50 מיליון ש"ח מהענף, מעבירה אותם לענפים אחרים ומדלדלת את יכולת הענף. השנה, הענף קיבל רק כ- 15 מיליון ש"ח במקום הסכום שמגיע לו. מתחלת שנות ה-2000 ניתן לראות את הירידה ביתרת נכסי הענף ובהתאם בריבית הנזקפת לענף (מכ- 1.6 מיליארד ש"ח וכ- 80 מיליון ש"ח, בהתאמה, בשנת 1999, לכ- 576 מיליון ש"ח וכ- 15 מיליון ש"ח, בהתאמה, לשנת הדוח, הכול בסכומים נומינליים לשנים המתאימות. לא הוברר איזה סוג נכסים הוקטנו מיתרת נכסי הענף, אבל רק אג"חים קיימות במספרים גדולים כאילו. ולכן, היו "דה פקטו" העברות של סכומי כסף של כ-0.8 מיליארד ש"ח מענף פש"ר לענפים אחרים, בלי הסכמת המועצה ואישור השר (כפי שנדרש לפי סעיף 28 לחוק). אני משאיר לחשבונאים להחליט האם הפעולות האלו הן לפי כללים חשבונאיים מקובלים ומתאימים²¹.
- 19.3 המזדים התזרימיים בלתי יציבים, אבל המגמה ברורה – בעיות בעתיד הקרוב. השנה :
- 19.3.1 התשלומים ירדו ריאלית בכ- 15% ,
- 19.3.2 זו כבר השנה התשיעית ברציפות שהתשלומים עולים על התקבולים! העודף השלילי של התקבולים על התשלומים היה השנה בגובה של 48% מהתשלומים.
- 19.3.3 דמי ביטוח מכסים רק כ- 46% מן התשלומים השוטפים.
- 19.4 הוועדה שקבעה את הטווח (המינימום והמקסימום) לשיעור הכיסוי הקופתי לענפי הביטוח, בכלל לא התייחסה לענף פש"ר. לפי דעתי, הטווח לענף לא צריך להיות 1-2 אלא גבוה ורחב יותר. (גם לענף הזה, כמו לענף אבטלה, יש אופי מיוחד המחייב צבירת נכסים בתקופות של תעסוקה מלאה לצורך הוצאות בתקופות של שפל כלכלי. ועוד פעם אני חוזר על כך, שלדעתי הגיע הזמן להקים וועדה חדשה שתדון בעניין).
- 19.5 ראו הסברים נוספים בסעיף 19 בדו"ח לשנת 2004. ראו נספח מס' II לדו"ח לשנת 2007 לגבי הפרדה בין דמי ביטוח שנגבו ובין שיפוי האוצר, וחלוקת ריבית לפי ענפים.

²⁰ לכאורה, ההעברות לענף, (מענף ילדים), בוצעו מידי חודש בחדשו, כנדרש ע"פ החוק.
²¹ אם הפעולות מוגדרות כמקובלות לפי כללים מקובלים, לדעתי, יש לשנות את הכללים.

20. חשבון מימון הענקות מטעמי צדק ענף ביטוח תאונות וענף ביטוח שרות מילואים

- 20.1 חשבון מימון הענקות מטעמי צדק הוא יחסית קטן מאוד.
- 20.1.1 יתרת נכסי הענף לסוף השנה היתה שלילית כ- 2 מיליון ₪. בלי פעולה דחופה, אין כסף בקופה אפילו בתחילת השנה.
- 20.2 בענף ביטוח תאונות, אפילו העברת חלק מיתרת נכסי הענף בסוף שנת 97' לא גרמה בעיות לענף, מכיוון שתשלומיו קטנים יחסית לתקבולים. צפוי המשך התהליך של התעצמותו הכלכלית של הענף.
- 20.2.1 ניתן לראות בלוח 0.2011 שיש תקבולים של כ- 292 מיליון ₪ ותשלומים של כ- 24 מיליון ₪. נצברו בענף כ- 4.6 מיליארד ₪ ואין תחזית שהתהליך ישתנה בעתיד. ניתן להציע:
- 20.2.1.1 להעביר סכומים רציניים (כפי שנעשה בעבר) לענפים אחרים,
- 20.2.1.2 אולי לצרף את הענף להיות תת-ענף/חלק מענף נכות כללית, (בדומה לתת-ענף של דמי פגיעה בענף של נכות נפגעי עבודה).
- 20.3 ענף שרות מילואים הפסיק לפעול כענף של המוסד בשנת 1999.
- 20.4 אין לוחות נפרדים עבור הענפים הללו בדו"ח. הנתונים כלולים בסה"כ של כל הענפים.

21. סיכום – לענפי ביטוח של המוסד

- 21.1 טרם שמעתי את הטענה מפי "העשירים" ששילמו דמי ביטוח לפי אחוזים משכרם היחסית הגבוה, "שילמתי יותר מדי עבור הביטוח כל חי ומגיע לי לקבל יותר". וגם אם תושמע טענה שכזאת היא תהיינה בלתי מוצדקת – בהנחה שאכן קיים סבסוד צולב, שבו העשיר משלם יותר, ומי שפחות עשיר משלם פחות. העודף שהאחד משלם מכסה את הגרעון בתשלומיו של השני. ובלי ההנחה הזאת, הרי פני ענפי ביטוח של המוסד ישתנו בהרבה – אפשר ללכת בדרך של קרנות הפנסיה הוותיקות או בדרך של ביטוח חובה לרכב... (אבל סבסוד צולב הוא המבנה של ענפי ביטוח של המוסד כיום – נתינת שירות שווה לכולם ותשלום כמו מס ללא קשר להחזרים עתידיים).
- 21.2 גם בדוחות הקודמים וגם בדו"ח הנוכחי השתדלתי להדגיש שני נושאים עיקריים: בביטוח הסוציאלי של מדינת ישראל חייבת להיות שקיפות בדיווחים וערבות חברתית בין כל תושבי המדינה (בלי להבדיל בין "מבוטחי" המוסד ולא "מבוטחים").
- בתקופה האחרונה של כמה שנים, יש החלטות שהתקבלו על ידי המחוקק שעשויות לשפר את מצבו הכספי של ענפי ביטוח של המוסד, אבל גם יש החלטות מסוג אחר, להרעת מצבו הכספי של הענפים האלו. נחכה ונראה. לדעתי, יש עוד שינויים להכניס.
- 21.3 תקוותי ואמונתי שכל באי עולם יכירו (כפי שהיה בעבר), ה' עוז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום.

22. הגדרת מונחים * (= ראו סעיף 4.2)**22.1 גירעון אקטוארי ***

מוגדר, באופן מתמטי, כ"קרן הביטוח" בניכוי "יתרת נכסי הענף", שני הגורמים לפי הגדרתם המצומצמת. במילים "פשוטות":

המדד מייצג את סכום הכסף שחסר בחשבון הענף כשהערך המהוון של תשלומים (לפי הנחות התחזית, רק לזכאים לקבל קצבאות בסוף שנת דו"ח [שיחיו/ימותו וכו' לפי הנחות התחזית]) הוא יותר גדול מן הערך המהוון של ההכנסות מן הנכסים הקיימים (שיקבלו עליהם תשואה לפי הנחות התחזית) וההערכות נעשו לפי שיטה חשבונאית מסוימת. ברור שהמדד הוא מסוג המדדים ה"מאזניים" ומיועד לתת תשובה לשאלה "כמה אני שווה". יש גם הגדרות אחרות למונח המשנות את משמעותו, (לא נתעמק עכשיו בעניין, נשאיר את זה לעתיד). למונח שהגדרתי כאן הייתי קורא לא "גירעון אקטוארי" אלא "גירעון אקטוארי חשבונאי".

22.2 דמי ביטוח

דמי ביטוח לפי החוק, כולל שיפוי האוצר לפי סעיף 32(ג) של החוק.

22.3 החוק

חוק הביטוח הלאומי (נוסח משולב) התשנ"ה – 1995.

22.4 התחייבות *

הנתון יוצג כ"התחייבות" בדוחות הכספיים. ז"א, התייחסותו של הגוף המדווח אל הנושא היא כאל "התחייבות" (יש משמעות מוגדרת למילה במילון של ראיית חשבון) ולא רק כאל מונח אחר שאינו "התחייבות", ו"התחייבות" מוכרת בעת דיווח.

22.5 זכאים לגמלה

ההתחייבויות המתייחסות להוצאה בגין שנת הדו"ח או בגין השנים שקדמו לשנת הדו"ח וטרם שולמו למבוטחים (ואפילו לאלו שטרם הגישו תביעה למוסד). ההתחייבויות הנ"ל מהוות למעשה חוב למבוטחים שנוצר בתאריך הגשת הדו"ח.

22.6 יתרת נכסי הענף *

הנכסים שניתן להתייחס אליהם כמיועדים לתשלומים שתאריך ביצועם אחרי סוף שנת הדו"ח ושאינם נכללים בנכסים מיועדים אחרים והערכת הנכסים נעשה לפי שיטה חשבונאית מסוימת.

22.7 שיעור כיסוי אקטוארי *

מוגדר, באופן מתמטי, כיחס בין "יתרת נכסי הענף" ל"קרן הביטוח". במילים "פשוטות", חלק של קרן הביטוח שיש עליו כיסוי נכסים לפי שיטה חשבונאית מסוימת. המדד מתייחס רק להתחייבות עבור תשלומים עתידיים ולא לוקח בחשבון את החובות עבור העבר. למונח שהגדרתי כאן הייתי קורא לא "שיעור כיסוי אקטוארי" אלא "שיעור כיסוי אקטוארי חשבונאי".

22.8 סבסוד צולב

שיתוף בין הקבוצות השונות כשקבוצה אחת תורמת יותר מנקודת מבט מסוימת והקבוצה האחרת תורמת יותר מנקודת מבט אחרת. נקודות המבט יכולות להיות שונות והתרומות אינן בהכרח שוות.

22.9 קרנות ביטוח *

אומדני התחייבויות עבור תשלומים עתידיים מסוף שנת הדו"ח (ולא עבור זכאים בגין גמלאות עד סוף שנת הדו"ח) של ענפי הביטוח בסוף שנת הכספים כלפי אלו מהמבוטחים או תלוייהם שלגביהם נוצרה עד יום המאזן עילה לזכאות, בין שכבר אושרה זכאותם ובין שעדיין לא אושרה, ואף אם טרם הוגשה בקשה לגמלה. הערכת ההתחייבויות נעשתה לפי שיטה חשבונאית מסוימת.

הקרנות אינן כוללות את התחייבויות המוסד הנובעות מייחולי המבוטחים לגמלאות שב"תהליך הרכישה" בענפי ביטוח זקנה ושאיירים (זו"ש להלן), נכות כללית, סיעוד ונפגעי עבודה.

בגלל מורכבות הנושא מומלץ לקרוא את הסברים והבהרות מעמיקים יותר בנספח מס' I. לדו"ח לשנת 2000.

22.10 רשימות לפי ענפים

הנתונים המפרטים מידע לפי ענפי הביטוח, מפורסמים במאזן ודין חשבון כספי של המוסד. הנם בלתי מבוקרים, משנת 1999 עד שנת הדו"ח.

22.11 שיעור כיסוי קופתי *

היחס בין יתרת נכסי הענף בסוף השנה לסה"כ תשלומי הענף במשך שנת הדו"ח, בהתחשב בעליית מדד המחירים לצרכן במשך השנה. באופן מתמטי, (אבל לא בהכרח באופן ראלי), שיעור זה מבטא את היקף נכסי הענף בסוף כל שנה ביחידות הוצאה של אותה שנה ובמחירים קבועים.

המוסד לביטוח לאומי
לשכת האקטואר

הדו"ח השנתי של האקטואר לשנת 2011
נספחים

23. נספח מס' א. הערות לגבי השינויים המוזכרים לעיל – ועוד

- 23.1 גם השנה, כמו בשנים האחרונות, הדוחות הכספיים אינם מתייחסים באופן מפורש למשבר הכלכלי (לא העולמי ולא המקומי). (ומהניתוח של הדוחות של 2007 - 2011, לא אפשרי לנבא את חומרת המשבר). אבל משנת 2009, בעקבות השינוי במדיניות המוסד לגבי הכללים החשבונאיים לפיהם המוסד מכין את ההתחייבויות (לפי שיטת שווי הוגן – עם ווקטור ריביות בהיוונים), יש הכרה של המשבר באופן עקיף (דרך ווקטור הריביות). להערכתנו, יהיו שינויים מהותיים במאזן המוסד בשנים הבאות.
- 23.2 מידי שנה, בכל דוחות האקטואר, חזרתי והמלצתי "לעיין פעם נוספת גם בהסברים לדו"ח של שנת 2000 (ובדוחות שבאו אחריו)". משנת 2009 הוספתי כמה תרשימים לעזור בהבנת השינויים המהותיים במאזן המוסד – בקרנות הביטוח (ההתחייבויות) ובאג"ח (הנכסים), בעקבות השינויים בווקטור ריביות של שיטת שווי הוגן. גם השנה יש תרשימים דומים (עם שינויים מסוימים).
- 23.3 תרשים 4 מציג את התשלומים העתידיים אחרי שנת הדו"ח, עבור האוכלוסייה הנכללת בקרנות הביטוח, במונחים מדווחים לסוף שנת 2009, עבור ארבעת הענפים עם קרנות ביטוח, בנפרד עבור כל ענף. התרשים גם מציג את התשלומים העתידיים לסוף שנות 2010 ו-2011, במונחים מדווחים, עבור ארבעת הענפים בחד. מידי שנה הודגש בדוחות הכספיים שההתחייבויות האלו חושבו עבור הדוחות האלו לפי כללים חשבונאיים מקובלים - (ראו סעיף 22.9) - כלפי אלו מהמבוטחים או תלוייהם שלגביהם נוצרה עד יום המאזן עילה לזכאות, בין שכבר אושרה זכאותם ובין שעדיין לא אושרה, ואף אם טרם הוגשה בקשה לגמלה. ניתן לראות בתרשים:
- 23.3.1 בהתאם להגדרת האוכלוסייה, לפי הנתונים לסוף 2009, תהיה ירידה בתשלומים. אבל מכיוון שהיו שינויים לתחזית של סוף שנת 2009, והגורם העיקרי היה המצטרפים החדשים במשך 2010 ו-2011 לאוכלוסייה של מקבלי קצבאות בסוף השנה הקודמת, כפי שמוצג בתרשים, התחזית לתשלומים עתידיים בסוף 2010 ו-2011 הנה מעל התחזית לסוף השנה הקודמת. וככה ימשיך בעתיד, עם קבוצה חדשה של מצטרפים לאוכלוסיית מקבלי קצבאות, כל שנה עתידית.
- 23.3.2 תחזית תקופת התשלומים עבור ענף סיעוד, עבור האוכלוסייה הקיימת לסוף שנת הדו"ח, היא יחסית קצרה – בהתאם לתוחלת החיים הקצרה של מקבלי הקצבאות, (הרי הם זקנים מאוד).
- 23.3.3 הענפים עם תחזית של תשלומים לתקופה ארוכה הנם נפגעי עבודה וז"ש – יש נכים צעירים בענף נפגעי עבודה, ושאיירים יחסית צעירים בענף ז"ש.
- 23.3.4 תקופת התשלום עבור האוכלוסייה הקיימת לסוף שנת הדו"ח בענף נכות כללית היא באמצע – נכי הענף עוברים לענף ז"ש כשיגיעו לגיל פרישה.
- 23.3.5 התרשים מייצג את התשלומים העתידיים ואינו מייצג את הערך המהוון של התזרים, (את קרנות הביטוח במאזן).
- 23.4 תרשים 5 מציג את התשלומים העתידיים לארבעת הענפים עבור האוכלוסייה הקיימת לסוף שנת הדו"ח, והערכה לתקבולים העתידיים אחרי שנת הדו"ח עבור האג"ח הקיימות בסוף שנת הדו"ח, במונחים ריאליים. ניתן לראות בתרשים:
- 23.4.1 התשלומים יהיו הרבה מעבר לתקבולים מהנכסים, מיד בשנה הראשונה. ואפילו כשנקבל מימון אחר לכסות את החוסר, (לדוגמא, מדמי ביטוח עתידיים), אחרי 20 שנה, בכלל לא יהיו נכסים (מקוריים).
- 23.4.2 בתקבולים, המוסד יקבל כסף גם עבור פירעונות וגם עבור הריבית המובטחת, הכול לפי תנאי ההשקעות של כל אג"ח בנפרד.
- 23.4.3 כל שנה יהיו פירעונות של השקעות העבר, ולכן תקבולי הריבית ירדו.
- 23.4.4 ברור שיהיו תקבולים ממקורות אחרים (דמי ביטוח והשתתפות האוצר והשקעות חדשות) ותשלומים לסוגיהם וכולם ישפיעו על תזרים הנטו של המוסד (ויכתבו האם יהיו עודפי מזומנים להשקיע באג"ח חדשות או לא).
- 23.4.5 ברור שבפועל, התשלומים והתקבולים, לא יהיו כמו בתרשים.

23.4.6 התרשים מייצג את התקבולים העתידיים עבור האג"ח ואינו מייצג את הערך המהווה של התזרים הזה, (ערך האג"ח במאזן).

23.5 השינוי המהותי שהשפיע על מאזן המוסד בשנים האחרונות, הוא תוצאה של השיטה החשבונאית הממשלתית – הערכת התחייבויות וחלק מהנכסים לפי שווי הוגן. תרשים 6 מייצג את הווקטורים השונים לפי שנים לפירעון של אג"ח הממשלה לסוף שנות 2008 – 2011. "ווקטורי הריביות" שהתקבלו ממשרד האוצר, מאפשרים היוון של התזרימים העתידיים, גם של תשלומים וגם של תקבולים. ניתן לראות בתרשים:

23.5.1 ווקטור הריביות לסוף 2009, מציג ציפייה לתקופה קצרה עם שיעורי ריביות הרבה יותר נמוכות מהווקטור לסוף שנת 2008. והמשמעות ברורה – היוון לפי ווקטור של 2009 ייתן ערך מהוון יותר גבוה מהוון לפי ווקטור של 2008.

23.5.2 הנגי מסכם את הערכת ההתחייבויות והאג"ח לסוף 2011, במיליארדי ₪ והשפעת שינוי של היוון הנתונים האלו, לאותו תאריך, לפי ריביות שונות ב-%. ניתן לראות ששיעור הריבית משפיע באופן מהותי על תוצאות החישובים. כמה דוגמאות:

23.5.2.1 היוון ז"ש לפי 5% קבוע, היה מקטין הערך ל- $228.1 * (1 - 0.195) = 183.6$ מיליארד ₪.

23.5.2.2 "היוון" ז"ש לפי 0% ריבית, ז"א התזרים בלי היוון, היה מגדיל את הערך ל- $228.1 * (1 + 0.254) = 286.0$ מיליארד ₪.

התחייבות או נכס	ערך במאזן ²²	ווקטור 2010 ²³	ווקטור 2009 ²⁴	לפי 5.0% ²⁵	לפי 0.0% ²⁶
ז"ש	228.1	-0.3%	-2.7%	-19.5%	25.4%
נכות כללית (ברוטו)	103.7	-0.4%	-2.9%	-20.1%	30.1%
נפגעי עבודה	32.9	-0.8%	-3.5%	-22.6%	41.0%
סיעוד (ברוטו)	17.8	0.4%	-0.9%	-11.6%	6.6%
אג"ח ²⁷	192.1	0.1%	-2.2%	---	14.7%

23.5.3 יש להוון את התזרים העתידי לפי ווקטור ריביות המייצג את הציפיות העתידיות של המצפה. בדומה לשנה הקודמת גם השנה, מינהלת המוסד החליטה לאמץ את נקודת המבט שבדוחות הכספיים של המדינה, גם עבור התשלומים וגם עבור התקבולים.

23.5.4 מכל השינויים במשך השנים האחרונות, לדעתי, ניתן לסכם:

- 23.5.4.1 מוצהר שהמוסד מתכוון לאמץ כללים חשבונאים ממשלתיים מקובלים ומתאימים.
- 23.5.4.2 בנוסף, המוסד מאמץ לא רק את הכללים האלו אלא גם את נקודת המבט בדוחות הממשלה – ובפרט לגבי שימוש להיוונים בווקטור ריביות שנלקח על ידי הממשלה בחישוב ההתחייבויות בגין זכויות עובדים הכלולות בדוחותיה הכספיים של המדינה.
- 23.5.4.3 הקפיצות במספרים (של הערכים המהוונים של ההתחייבויות והנכסים) דורשים הסברים חדשים למדדים המשתמשים בהם, או לחילופין, פיתוח של מדדים חדשים.
- 23.5.4.4 חשוב לחשוב ולהתייחס למוסד, לא כגוף עצמאי, אלא כחלק מהממשלה. ז"א, יותר מתאים להתייחס לנתונים לגבי המוסד בדוחות הכספיים של המדינה (בהנחה שאכן הנם מוכנים לפי הכללים המתאימים) ולא לפי ההצגה שבדוחות הכספיים של המוסד, ששם יש רק מבט מוגבל וחלקי ממערכת הרווחה של המדינה. באור 'ב' בדוחות הכספיים²⁸ מחזק את ההתייחסות.

23.6 ניתן לעיין בשינויים שהיו בווקטורים מסוף שנת 2008.

²² לפי ווקטור ריביות לסוף שנת 2011 (ז"א, אגרות תלוש אפס (Zero Coupon) אשר חושב על ידי חברת "שערי ריבית")

²³ לפי ווקטור ריביות לסוף שנת 2010. ז"א, זה השינוי בפרספקטיבה מהתחזית של סוף 2011, לו היינו משתמשים בווקטור מסוף 2010.

²⁴ לפי ווקטור ריביות לסוף שנת 2009. ז"א, זה השינוי בפרספקטיבה מהתחזית של סוף 2011, לו היינו משתמשים בווקטור מסוף 2009. - ווקטור ריביות של אגרות חוב ממשלתיות צמודות מדד, (הווקטור שנלקח על ידי הממשלה בחישוב ההתחייבויות בגין זכויות עובדים הכלולות בדוחותיה הכספיים)

²⁵ לפי ריבית אחידה של 5.0%. ז"א, זה השינוי בפרספקטיבה מתחזית של סוף 2011, לו היינו משתמשים בתחזית של החישוב בדוחות המוסד של השנים לפני 2008 (שהיא שווה ל- "ווקטור" של 5% קבוע).

²⁶ לפי ריבית אחידה של 0.0%, ז"א, זה התזרים בלי היוון של ריביות.

²⁷ גם הערך לפי שווי הוגן (192.1 מיליארד ₪) וגם הערך המותאם (שהוא ההיוון של כל אג"ח בנפרד, לפי שיעור הריבית של האג"ח, ששווה ל- 162.2 מיליארד ₪) נלקחו מבאור 9 בדוחות הכספיים. האחוזים, הנם אומדנים להשפעת השינוי בווקטורים שונים.

²⁸ לפי הבאור: להערכת הנהלת המוסד, ממשלת ישראל תעמיד למוסד את האמצעים הדרושים, ככל שיידרשו, לשם עמידה בהתחייבויותיו.

- 23.6.1 היתה ירידה חדה בריבית מסוף 2008 לסוף 2009 - והיא כתוצאה מהמשבר הכלכלי.
- 23.6.2 אבל גם מסוף 2009 לסוף 2010 ניתן לראות את החמרת המשבר. לפי הווקטור של סוף 2009, הציפייה לריבית עתידית במשך 2010 היתה שלילית, קרוב ל- אפס אחוז. אבל היתה אמור להיות שיפור כבר ב- 2011 לריבית עתידית של כ- 0.63%, ובשנת 2012 לריבית עתידית של כ- 1.93%. אבל לפי הווקטור לסוף 2010, הציפיות הוחמרו – לשנת 2011, הריבית העתידית תהיה -0.14%, ולשנת 2012, הריבית העתידית תהיה 0.52%!
- 23.6.3 לפי הווקטור של סוף 2010 הציפייה לריבית עתידית במשך 2011 היתה שלילית, 0.14% - והיתה אמור להיות שיפור עבור ב- 2012 לריבית עתידית של כ- 0.52%, ובשנת 2013 לריבית עתידית של כ- 1.28%. אבל לפי הווקטור לסוף 2011, הציפיות השתנו – לשנת 2012, הריבית העתידית תהיה חיובית, 0.91%, ולשנת 2013, הריבית העתידית תהיה 0.58%! לו היינו מסתכלים על ההתחייבויות של הענפים זו"ש, נכות כללית ונפגעי עבודה, [עם תשלומים לטווח ארוך], ההתחייבות היתה עולה בגלל שימוש של ווקטור לסוף 2011 במקום הווקטור של סוף 2010, אבל של ענף סיעוד, [עם תשלומים לטווח מאוד קצר, יחסית] היתה יורדת.
- 23.6.4 מוצגים חישובים לפי ריבית של 0% לטווח ארוך בטבלה לעיל. למרות שהאפשרות קיימת (ויש מדינה עם כלכלה "חזקה" בעולם במצב דומה כבר שנים) תקוותינו שלא תתמש בפועל כאן.
- 23.7 יש השלכות לא קטנות להצגת ההיוונים לפי שווי הוגן: גם בדוחות הכספיים של המוסד וגם בדוחות הכספיים של המדינה.
- 23.7.1 בדוחות הכספיים של המוסד, לו היינו ממשיכים את הציפיות של השנים מלפני 2008, (היוון לפי 5%), היינו רואים מספרים קטנים בכ- 23% – 12% עבור הקרנות וסכום של כ- 159 מיליארד ש"ח עבור האג"חים. ברור שהגרעון החשבונאי המתמטי היה משתנה.
- 23.7.2 בדוחות הכספיים של המדינה, אם גם הם היו מוכנים לפי השיטה שבדוחות המוסד של השנה²⁹, יהיה גידול מהותי בחובות הממשלה באג"חים למוסד. הרי נכס של המוסד הוא חוב לממשלה³⁰. כמו כן, יהיה גידול בחובות המדינה (בדוחות המאחדים את המוסד) לגבי ההתחייבויות של המוסד. הכול שאלה של הכללים (החשבונאים) (הממשלתיים) (המקובלים). אני משאיר לחשבונאים להחליט איזה כללים חשבונאים ממשלתיים מקובלים ומתאימים שייכים למוסד ולמדינה³¹ אך אני חושב כי ראוי שתהיה התאמה בין השניים שכן שני הצדדים משתמשים במספרים ומסקנות משותפים.
- 23.8 ואם כבר מזכירים את דוחות המדינה, כדאי להזכיר איך הם יראו לו היו מוצגים ההתחייבויות העתידיות של ענפי רווחה שאינם בתוך המוסד (כמו, ניידות, השלמת/הבטחת הכנסה...) ואם תהיה העברה של אחריות טיפול של ענפי (או חלק מענפי) המוסד למשרד אחר (כמו בריאות) עבור ענפים כמו סיעוד, אימהות, נכות כללית, נפגעי עבודה... הכול שאלה של הכללים (החשבונאים) (המקובלים) (הממשלתיים).
- 23.9 בדרך כלל, אינני מתייחס לרשימה ב' בדוחות הכספיים, אבל גם בשנה שעברה וגם השנה, בגלל השינוי בשיטה חשוב להעיר הערה. יש הבדל גדול בין "ריבית" ברשימה ב' וברשימה ג'. ברשימה ג' (שמשם לקחתי את הנתונים בניתוחים שבדוחות האקטואר) מוגדרת המילה "ריבית" לפי תנאי ההשקעה המקורית כשיעור ריבית ריאלי על הסכום הנשאר באג"ח. ברשימה ב', ההכנסה מ"ריבית" לכאורה כוללת גם "רווחי הון" – התוצאה של היוון של תשלומים עתידיים (גם של פירעונות וגם של סכומי ריבית מובטחות). ז"א, כל ההפרשים העתידיים בין הריבית המובטחת לבין הריבית בווקטור ריביות נכנסים בסעיף "ריבית". ובמקרה של שינויים בווקטור ריביות, השינויים בערך המהוון יכנסו בסעיף "ריבית" בהתאמה. לדעתי, כדאי לחשוב על הצגה (חשבונאית) אחרת בשביל הבנת השינויים הצפויים.
- 23.10 במכוון, אינני מחשב את "הגירעון האקטוארי החשבונאי" (ראו הגדרת מונחים סעיף 22). הרי החישוב הוא תוצאה מתמטית, ולמוסד, צפוי שיהיה גרעון לפי ההגדרות החשבונאיות. לדעתי, יותר משמעותי להסתכל על ההתחייבויות והנכסים (לפי תזרימים ו/או ערכים מהוונים) ולא על ה"גרעון המתמטי האבסולוטי".

²⁹ למרות שהמוסד קיבל מכתב מן החשבונאי הראשי של משרד האוצר ש"מדידת התחייבויות והשקעות באג"ח של המוסד על אותו בסיס, [לפי השיטה של שווי הוגן], יביא ל"הקבלה חשבונאית" נאותה... וההצגה החשבונאית כאמור עולה בקנה אחד עם הוראות התקינה החשבונאית הבינלאומית...", בדוחות של המדינה לסוף 2010 ו-2011 מוצגות האג"חים לפי ערך מתואם ולא לפי השיטה של שווי הוגן! נשאלת השאלה: למה!

³⁰ ובאותו הגיון, יהיה גידול מהותי גם עבור אג"חים אחרות – עבור חברות הביטוח, קרנות הפנסיה וכו'.

³¹ לדעתי, יש להתנהג בעקביות גם עבור קצבאות וגם עבור ריבית ופרעונות אג"חים שיהיו על המדינה לשלם – ז"א, אם הוחלט להשתמש בשיטה של שווי הוגן, אז יש להשתמש אותה שיטה לשני סוגי התשלומים.

המוסד לביטוח לאומי
לשכת האקטואר

הדו"ח השנתי של האקטואר לשנת 2011

2.4. זכויות פנסיה של עובדי וגמלאי המוסד (זפע"ג להלן)

- 24.1 בעבר (עד וכולל שנת 1999), אגף החשב הכללי של משרד האוצר (האוצר להלן) עשה את החישובים ("פרו בונו ובלו שום אחריות") עבור המוסד. מדיניות המוסד הייתה לכלול את המספר שסופק ע"י האוצר (בלי בדיקות ושינויים) בביאורים למאזן המוסד. משנת 1998 ההתחייבות עבור זפע"ג מופיעה בתוך המאזן.
- 24.2 עקרונית, אופן החישוב של זפע"ג ליום 31.12.2011 (השיטה האקטוארית, projected unit credit), היה עקבי לאופן החישוב של זפע"ג בעבר. המשכתי להשתמש במערכת שהאוצר משתמשת בה כבר כמה שנים. למיטב ידיעתי ולהערכתי, המערכת נבדקה ע"י אקטוארים עבור החשב הכללי וניתן להסתמך עליה (למרות שידוע שיהיו בה שיפורים עתידיים). המערכת נותנת "תזרים" של תשלומים עתידיים (לפי הפרמטרים המבוקשים). בהתאם לשיטת החשב הכללי עבור כל עובדי המדינה, השתמשתי בפרמטרים הנמצאים במערכת ומתאימים לעובדי המדינה, כפי שמתואר בדוחות הכספיים של ממשלת ישראל ל- 2011. (הבסיס מתואר להלן).
- 24.3 ההתחייבויות מחושבות בשיטת התחייבויות שנצברו (ACCRUED LIABILITIES) עד למועד הדו"ח הכספי ובהתאם להנחות ולנתונים המובאים להלן. כדאי להדגיש שהמדיניות החשבונאית של המוסד לגבי ההתחייבות לזפע"ג היא כשל גוף עסקי רגיל- ההתחייבות כוללת התחייבות גם עבור פעילים ולא רק עבור מקבלי גמלאות (מדיניות המוסד לגבי חישוב קרנות הביטוח היא להתחשב רק במקבלי קצבאות, כמתואר לעיל).
- 24.4 למרות שגם השנה לא קבלתי את אישורה של מחלקת שכר על כך שקבצי האוצר הנם תקינים לשימוש, בהתחשב בכך שהחלק של התחייבויות זפע"ג מסך התחייבויות המוסד הוא יחסית זעיר אפשר להשלים עם אי-דיוקים מסוימים, אך לדעתי, יש לעשות בדיקות יותר רחבות לגבי הקבצים.
- 24.5 ההתחייבויות חושבו עבור אוכלוסיות המוסד הנ"ל:
- 24.5.1 עובדים פעילים: "קבועים" בפנסיה תקציבית (כל ההתחייבויות המפורטות להלן); ו"ארעיים" - אלו ש"אינם בפנסיה תקציבית" (רק החלק הממומן באופן "תקציבי" - [חלק הפיצויים שאינו בקרנות פנסיה ו/או בחברות ביטוח וכו']);
- 24.5.2 עובדים שפרשו, עקב הגיעם לגיל פרישה או עקב נכות ("גמלאים");
- 24.5.3 שאיריו של עובד/גמלאי.
- 24.6 זכויות מיוחדות (בנוסף לרגילות בפרישה) הכלולות בחישובים ושאינן כלולות בחישובים:
- 24.6.1 פדיונות ימי מחלה כלולים;
- 24.6.2 2.33% פיצויים עבור ארעיים כלולים,
- 24.6.3 ימי חופשה: החישוב נעשה ע"י "מחלקת השכר" של המוסד ולא ע"י לשכת האקטואר, ולכן לא כלולים בחישובים להלן.
- 24.7 בסיסים טכניים ואקטואריים:
- 24.7.1 שיעור הריבית להיוון ושיעור הגידול הריאלי בשכר עובד ובפנסיה גמלאי.
- מערכת החישובים של זפע"ג היתה שונה מזו של קרנות הביטוח. בעבר, בעוד שבחישוב הקרנות השתמשתי בשיעור היוון "נטו" (הכלל את הריבית להיוון הרגילה ואת הגידול הצפוי בתשלומים ביחד, כמתואר לעיל בסעיף 8), במערכת של חישוב זפע"ג הגורמים היו נפרדים לחלוטין.
- 24.7.1.1 לפני 2008, בכדי להסביר את מדיניות המוסד לגבי הריבית להיוון של זפע"ג נטען: שאין השקעה מיוחדת המיועדת לכסות את התחייבויות זפע"ג ו/או התחייבויות קרנות הביטוח. יש רק סל של כל השקעות המוסד. ולכן, שיעור הריבית שהמוסד קיבל על השקעותיו היה מתאים להיוון כל סוגי ההתחייבויות. בשנת 2008, מינהלת המוסד קבעה שיעורי ריבית שונים, כהנחות יסוד, עבור שני סוגי ההתחייבויות (קרנות הביטוח וזפע"ג) וקבעה ריבית של 3.43% לחישובים של זפע"ג (שהיא היתה הריבית בחישובי התחייבויות זפע"ג של ממשלת ישראל). בשנת 2009, מינהלת המוסד שינתה את המדיניות החשבונאית שלה לגבי שיעור ריבית ההיוון ועברה לשיטת השווי ההוגן, גם עבור קרנות הביטוח וגם עבור זפע"ג. כמתואר לעיל בסעיף 8, לצורך ביצוע ההיוון, נלקח ווקטור ריביות של אגרות חוב ממשלתיות צמודות מדד, (הווקטור שנלקח על ידי הממשלה בחישוב ההתחייבויות בגין זכויות עובדים הכלולות בדוחותיה הכספיים). בשנים 2010 ו-2011, מינהלת המוסד המשיכה את המדיניות החשבונאית שלה

לגבי שימוש בשיעור ריבית ההיוון שווה גם עבור קרנות הביטוח וגם עבור זפע"ג, לפי שיטת השווי ההוגן. אבל, כמתואר לעיל בסעיף 8, לצורך ביצוע ההיוון, נלקח ווקטור ריביות שונה מהשנה הקודמת.

24.7.1.2 שיעור גידול ריאלי בשכר עובד / פנסיה גמלאי : מבוסס על הנתונים שנבדקו באוצר. לגבי שיעור גידול ריאלי בשכר עובד, השתמשתי בגורמים של האוצר (המתאימים לכל עובדי מדינה) - גידול ריאלי בשכר העובד לפי מין/גיל (בעבר, של 3% לשנה). בשביל הגידול הריאלי בפנסיה גמלאי (שבעבר היה 1.45% לשנה), כבר משנת 2009 השתמשתי 0% לשנה. (ראו להלן.)

24.7.2 לוחות גריעה. (לוחות תמותה לפעילים/פנסיונרים, לוחות לנכים, שיעורי נישואין) למטרת חישובי התחייבויות, השתמשתי בלוחות גריעה לפי מספרי האוצר המופיעים בדוחות הכספיים של ממשלת ישראל ליום 31.12.2010, (לוח תמותה דינאמי על פי חוזר שוק ההון 6-3-2007 "דרך חישוב המאזן האקטוארי ומקדמי התקנון של קרן הפנסיה" עם קידום לשנת 2011 בהתאם לנוסחת קצב הירידה בשיעורי התמותה לאחר 2001 ותוספת של גורם שיפור תמותה עתידי המשתנה לפי גיל ומין.)

24.7.3 עזיבות לפני פרישה : מחוסר המידע המיועד לעובדי המוסד, השתמשתי בהערכות האוצר לגבי כלל עובדי המדינה, ששם פיתחו טבלה חדשה לפי מין/גיל.

24.8 לא היו שינויים מהותיים אחרים.

24.9 ההתחייבות הברוטו ליום 31.12.2011 במיליוני ₪.

פנסיונרים	פעילים	סה"כ התחייבויות	
1,829	2,513	4,342	
0.8%	2.9%		גידול בהתחייבות בגלל שינוי בריבית היוון מווקטור ריביות של 2010 לווקטור ריביות של 2011

24.10 התחייבות זפע"ג הנטו

24.10.1 לפי המדיניות החשבונאית של המוסד, משנת 1998 מציג המוסד בדוחות הכספיים שלו את התחייבות הנטו עבור זפע"ג במאזן המוסד (ולא רק בביאור, כבעבר). ההתחייבות הברוטו תוצג ב"פסיב" וחלק האוצר (המחושב על פי השיעור הממוצע של השתתפותו בהוצאות המנהלית [ולכן ישתנה לפי השיטה של פיצול הוצאות מנהליות שבשימוש במוסד] יוצג ב"אקטיב").

24.10.2 בשביל חלוקת ההתחייבות המצטברת בין משרד האוצר לבין המוסד, היה נכון לחייב את האוצר כל שנה לא רק בחובות לפי שיטה של "התחשבות של תשלומים מזומנים" (רק בהוצאות שוטפות של פנסיה) אלא גם בשינוי בהתחייבויות עבור זכויות עתידיות הנצברות. המדיניות של היום היא לא כזאת.

24.11 הוצאות מנהליות – לפי הנחיות המינהלה, חישבתי את התחייבות זפע"ג ללא הוצאות מנהליות (שהיו בחישובי משרד האוצר).

24.12 אין זכאים לגמלה ואין מקרים של זכאים שטרם דווחו.

24.13 הערות כלליות :

24.13.1 בשנים האחרונות היו שינויים מהותיים בענף הפנסיה של מדינת ישראל וביניהם: הפסקת כניסת עמיתים חדשים לקרנות הוותיקות, הלאמת הקרנות הוותיקות ולקוחות האחריות על הגירעונות ע"י המדינה (קרי משלמי המיסים), העברת המערכת משיטה של קרן מוגדרת זכויות (DEFINED BENEFIT) למערכת הפועלת עקרונית לפי השיטה של קרן מוגדרת הפקדות/קרן מוגדרת תשואה (DEFINED CONTRIBUTIONS).

24.13.2 שיקול לא מבוטל בהעברה היה חוסר מימון להטבות/לזכויות (ולא נדבר על ההטבות המיוחדות/החריגות). חשוב לזכור ששיטת הפנסיה התקציבית, זפע"ג, היא מסוג של הגדרת זכויות, והזכויות הן מופלגות יותר משל הקרנות הוותיקות. בלי להיכנס לפרטים המורכבים, יש לציין שהיתה הצמדה של פנסיה גמלאי (שפרש בדרגה מסוימת לאחר שקיבל, כפי שהיה מקובל, דרגות פרישה), לשכר של פעיל בדרגה של הגמלאי. ז"א, היתה הצמדה לשכר (אומנם, לא לשכר הממוצע במשק), ולא "רק" למדד.

24.13.3 גם חברות בפנסיה התקציבית של המוסד סגורה. ניתן לשאול האם תהיה הלאמה של ההתחייבויות (קרי גירעונות – הרי אפילו אם יש נכסים [במוסד], יש גרעון). כבר שאלתי בעבר האם "יש צבע לכספי המוסד"? האם יש נכס מיועד להתחייבות זפע"ג? (ראו בנספח מס' IV. לדו"ח לשנת 2000).

24.13.4 לאחרונה מעודדים עובדי המדינה ובינם עובדי המוסד, לפרוש לפנסיה מוקדמת על ידי תוספות של הטבות נוספות בפרישה. ברור שיש עלות לתוספות הללו, והיא לא תוכננה מראש. לכן לא הייתי מתפלא אם המספרים של

התחייבויות זפע"ג של השנים הבאות ישתנו. בשנת הדוח קרוב למאתיים פעילים הפסיקו חברותם בפנסיה תקציבית ורובם עברו להיות גמלאים.

24.13.5 הדור הבא של משלמי מיסים (כולל "דמי ביטוח" של המוסד) ישלם את העלות.

24.14 כדאי להזכיר שתי הערות מדוחות הכספיים של ממשלת ישראל ליום 31.12.2006 שמתאימות גם למוסד :
24.14.1 הצורך בהנחות:

ההתחייבויות המדויקות של המוסד לקצבה ייוודעו רק במועד פטירת העובד והגמלאי המבוטחים האחרונים. עד אז, ניתן רק להעריך את ההתחייבויות באמצעות הנחות יסוד לגבי אירועים עתידיים שאינם וודאיים והמשפיעים על רמת הקצבאות שישלמו, מועד תחילת התשלום של כל קצבה עתידית ואורך תקופת התשלום של כל קצבה. מן הראוי לבחון ולעדכן את הנחות היסוד מזמן לזמן על בסיס נתונים עדכניים.

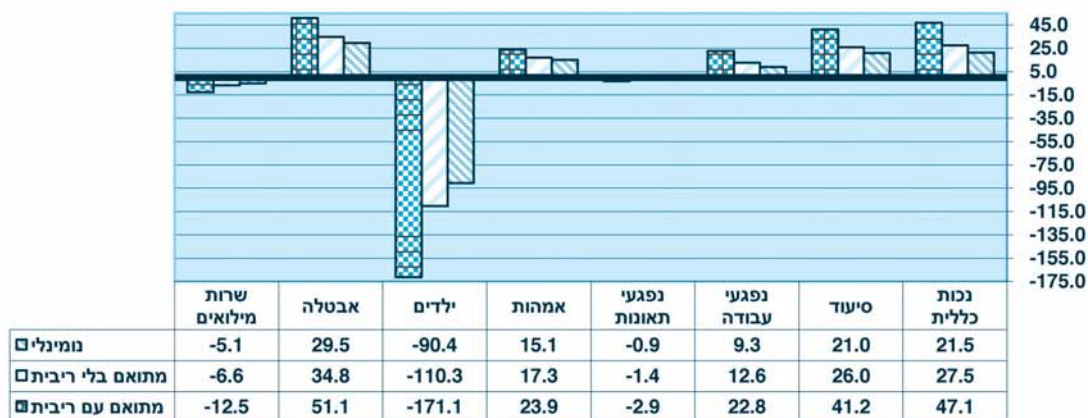
24.14.2 סבירות ההערכה:

היקף התחייבויות המוסד לקצבה ולזכויות אחרות בעד כלל עובדיו וגמלאיו, כפי שמוצג, משקף הערכה סבירה של ההתחייבויות, בהתחשב, בין השאר, במגבלות הנוגעות לטיב הנתונים הזמינים בעת עריכת החישוב, ולמגבלות לגבי בחינה של חלק מההנחות שבבסיס החישוב.

ג'ורג' לונדון
אקטואר המוסד לביטוח לאומי

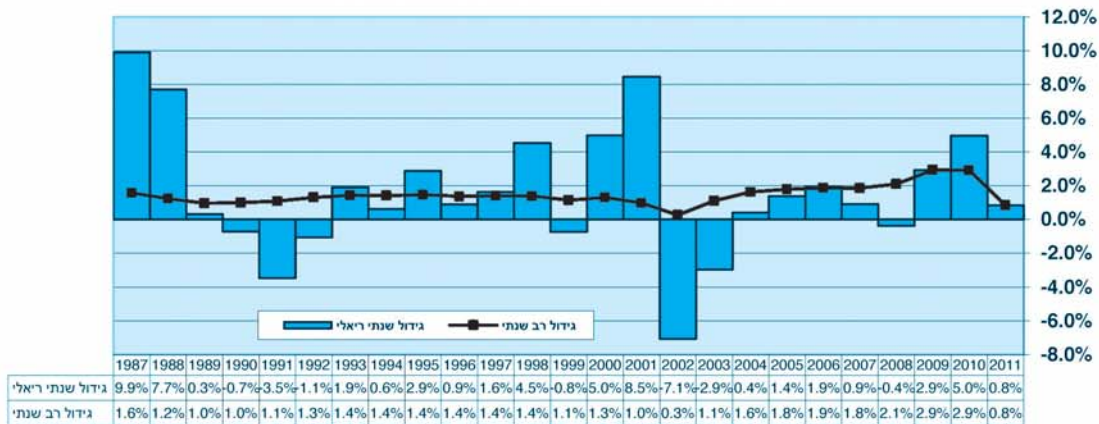

תרשים 1. סה"כ העברות בין הענפים, משנת 1992 עד שנת הדו"ח, במיליארדי ₪.

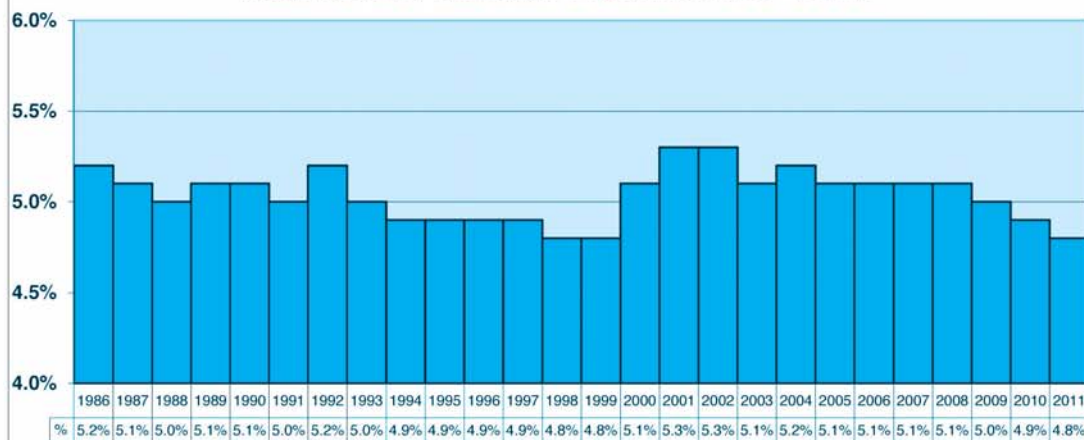
רוב העברות היו בסוף השנה.

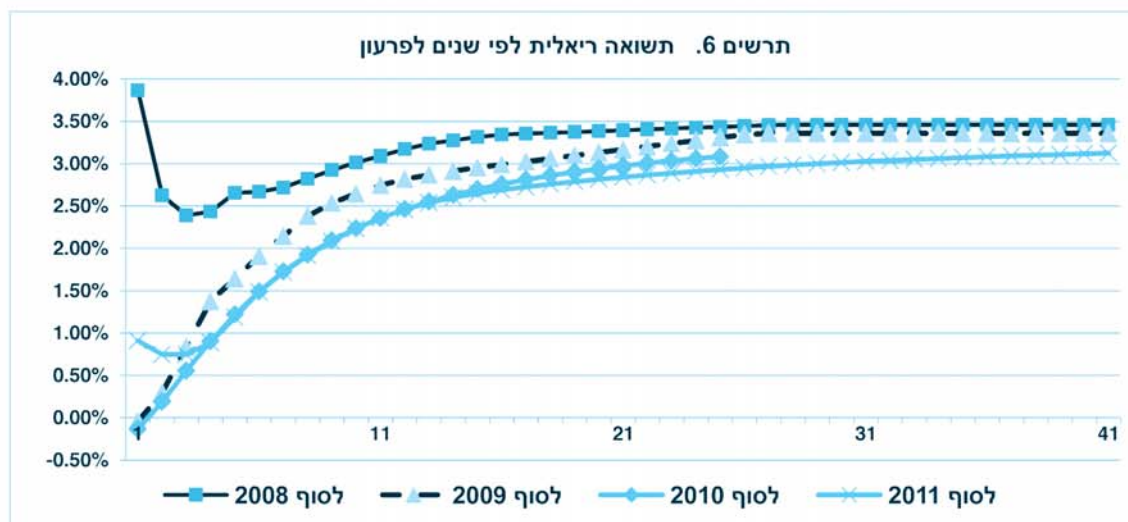
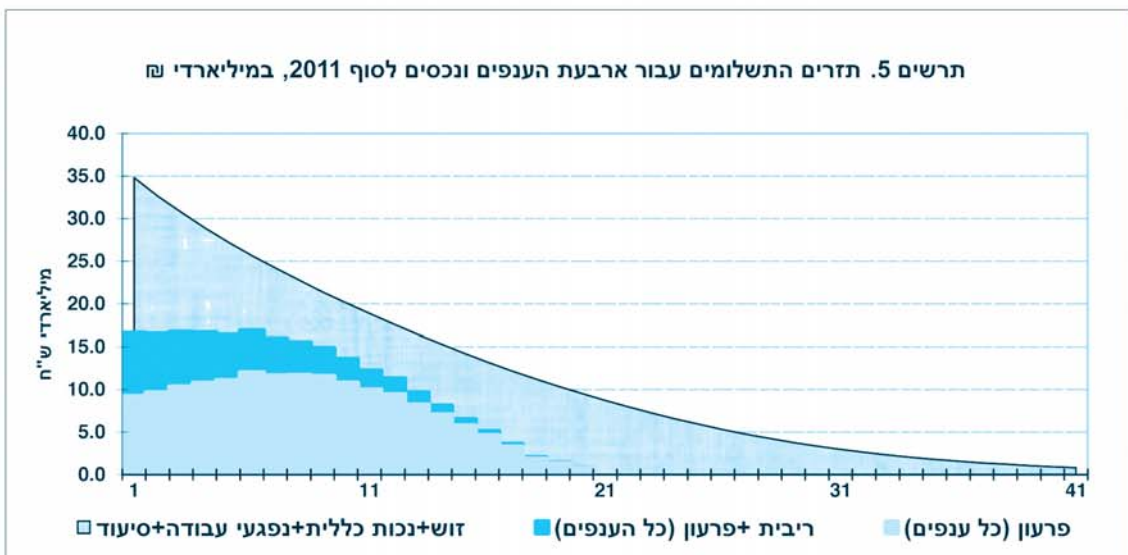
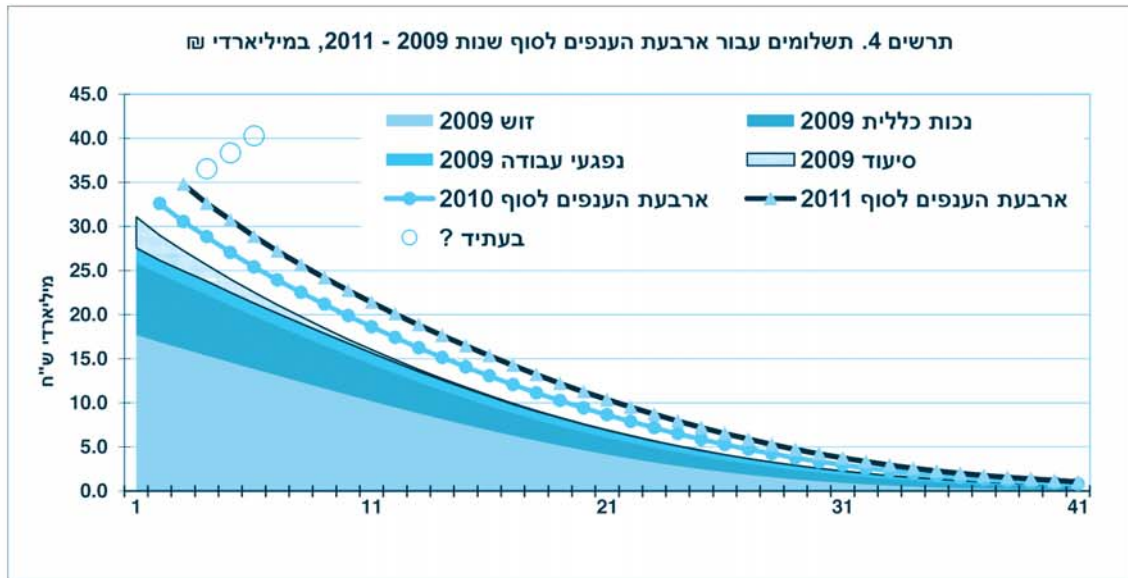
תרשים 2. גידול ריאלי בקצבת זקנה עד לשנת 2011

משמעות גידול רב שנתי: לדוגמא, גידול ריאלי שנתי במשך שנות 1995 עד לשנת 2011 = 1.4%

תרשים 3. שיעור הריבית האפקטיבי הממוצע שמל"ל מקבל על השקעותיו

סעיף 10 : לוחות כספיים

המסומנים באלפי טו נומרינלי

לוח מס' 0

התפתחות ענפי הביטוח : סה"כ הענפים

שנת כספים	2011	2010	2009	2008	2007	2006	2005	2002	1999	1996	
נתונים לסוף השנה:											
א. יתרת נכסי הענף	194,467,730	183,519,651	171,328,635	135,709,648	121,792,331	111,804,568	105,098,147	89,223,852	79,888,204	63,911,950	התפתחות הענף
ב. קרן הביטוח-החזרי ביטוח כלי מקבלי גמלאות בפועל	378,774,100	351,058,000	317,137,000	260,400,700	228,211,300	211,743,400	205,493,000	222,433,400	148,015,200	103,051,000	ג. קרן הביטוח-החזרי ביטוח כלי מקבלי גמלאות בפועל
ג. גרעון אקטוארי-קרן הביטוח בנכסי יתרת נכסי הענף	184,306,370	167,538,349	145,808,365	124,691,052	106,418,969	99,938,832	100,394,853	133,209,548	68,126,996	39,139,050	ד. נכסי אקטוארי-יתרת נכסי הענף ביחס לקרן הביטוח
51%	52%	54%	52%	53%	53%	53%	51%	40%	54%	62%	
נתונים במשך השנה:											
ה. תשלומים (כולל מנהל)	51,581,549	48,342,209	44,689,542	39,997,369	37,515,439	36,158,806	34,100,249	36,003,461	28,771,785	19,654,939	ה. תשלומים (כולל מנהל)
ו. ערור התקבולים (ללא הפרשי הצמדה) על התשלומים	6,314,003	3,998,639	5,412,186	8,559,953	7,850,767	6,582,746	6,426,108	1,386,744	1,527,726	2,165,784	ו. ערור התקבולים (ללא הפרשי הצמדה) על התשלומים
12%	8%	12%	21%	21%	18%	19%	19%	4%	5%	11%	ז. ערור התקבולים על התשלומים ב-0% מסה"כ התשלומים
33,735,488	31,334,531	28,128,315	27,827,017	26,289,973	25,239,891	24,301,050	23,113,489	23,113,489	18,685,401	13,512,151	ח. תקבולי דמי ביטוח
65%	65%	63%	70%	70%	70%	71%	71%	64%	65%	69%	ט. השתתפות הקצב המדינה
16,426,907	13,508,416	14,867,103	14,205,086	13,196,634	11,969,887	11,125,202	9,838,794	7,806,972	5,376,504	5,376,504	י. השתתפות הקצב המדינה ב-0% מסה"כ התשלומים
32%	28%	33%	36%	35%	33%	33%	33%	27%	27%	27%	יא.ב. התקבולים מריבית
7,304,114	7,004,748	6,665,721	6,168,638	5,581,047	5,293,002	4,868,608	4,265,760	3,729,402	2,873,925	2,873,925	
3.8	3.7	3.8	3.3	3.2	3.1	3.0	2.4	2.7	3.2	3.2	נתונים לסוף ובמשך השנה:
											י"ג. שיעור הכיסוי הקופתי
48.7%	43.1%	52.9%	51.0%	50.2%	47.4%	45.8%	42.6%	41.8%	39.8%	39.8%	י"ד. השתתפות הקצב המדינה ב-0% מסה"כ התשלומים
2,191,234	2,101,424	1,999,716	1,850,591	1,674,314	1,587,901	1,460,582	1,279,728	1,118,821	862,178	862,178	ט"ו. הערה של השפעת הריבית המיוחדת
36%	32%	38%	40%	40%	37%	37%	31%	31%	31%	32%	ט"ז. סה"כ השתתפות המדינה ב-0% מסה"כ התשלומים
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	י"ז. העברה בין-ענפית במשך השנה
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	י"ח. העברה בין-ענפית בסוף השנה
											י"ט. גידולים ריאליים שנתונים של :
3.7%	4.3%	21.5%	7.3%	5.4%	6.5%	6.7%	1.5%	1.4%	4.1%	4.1%	יכרת נכסי הענף, בלי השפעת העברה בינענפית
5.6%	7.8%	17.2%	9.9%	4.2%	3.1%	0.4%	0.3%	10.4%	7.8%	7.8%	קרן הביטוח
7.7%	11.9%	12.5%	12.9%	3.0%	-0.4%	-5.5%	-0.5%	23.1%	14.3%	14.3%	גרעון אקטוארי
3.1%	5.3%	8.1%	1.9%	3.2%	3.8%	0.1%	-3.5%	4.1%	6.6%	6.6%	תשלומים
4.1%	8.5%	-2.2%	1.2%	3.6%	1.7%	4.2%	-1.6%	4.2%	-0.2%	-0.2%	תקבולי דמי ביטוח

הערה: הנתונים חנו מתמשימת גובוסטור על המספרים המדווחים בדוחות הכספיים.

סיעוד : רק חלק מיל"ל, נכות כללית : לפי דוחות נספחים

המסומים באלפי טו נומנולי

0.2011

לוח מס' 1

מצב ענפי הביטוח לשנת 2011

ענף	סל"כ הנפחים	זקנה ושארים	סיעוד	נכות כללית	נמנפי עבודה	אמהות	ילדים	אבהלה	פשי"ר	הענקיות מנעמי צדק	נמנפי האונוה	שירותי סילואים
תלמידי לטוה חשמה:	194,467,730	70,481,634	0	3,432,332	2,362,728	0	112,988,261	0	575,735	-2,335	4,629,376	0
א. יתרת נכסי הענף	378,774,100	228,059,700	14,259,300	103,520,700	32,934,400	0	0	0	0	0	0	0
ב. קרן הביטוח=התחייבויות כלפי מקבלי הנזלזות בטועל	184,306,370	157,578,066	14,259,300	100,088,368	30,571,672	0	-112,988,261	0	-575,735	2,335	-4,629,376	0
ג. מנעון אקטוארי=קרן הביטוח במנעון יתרת נכסי הענף	51%	31%	0%	3%	7%	-	-	-	-	-	-	-
ד. פסיון אקטוארי=יתרת נכסי הענף ביחס לקרן הביטוח												

נמנפים במשך השנה:

ה. תשלומים (כולל מחלה)	51,581,549	19,598,096	3,391,394	10,086,940	3,739,030	5,106,242	6,797,480	2,556,093	263,149	19,591	23,534	0
ו. ערוד התקבולים (ללא תפישת הצמדה) על המסלולים	6,314,003	717,346	-2,731,119	-3,411,159	-1,139,584	-2,173,526	16,623,918	-1,878,380	-125,640	-3,977	436,322	0
ז. ערוד התקבולים על התשלומים ב-0% פסה"כ התשלומים	12%	4%	-81%	-34%	-30%	-43%	245%	-73%	-48%	-20%	1854%	-
ח. תקבולי דמי ביטוח	33,735,488	15,082,092	591,154	5,518,416	2,297,233	2,686,798	6,458,444	677,513	122,074	10,121	291,641	-
ט. תקבולי דמי ביטוח ב-0% פסה"כ תשלומים	65%	77%	17%	55%	61%	53%	95%	27%	46%	52%	1239%	-
י. השתתפות הקצב המדונה	16,426,907	2,522,457	0	735,411	0	190,828	12,973,023	0	0	5,188	0	0
יא. השתתפות הקצב המדונה ב-0% פסה"כ תשלומים	32%	13%	0%	7%	0%	4%	191%	0%	0%	26%	0%	-
יב. מקבולים מריבית	7,304,114	2,697,010	66,537	199,366	112,234	55,090	3,989,920	0	15,435	306	168,216	0

נמנפים לטוה ובמשך השנה:

יג. שיעור הכיסוי הקופתי	3.8	3.6	0.0	0.3	0.6	0.0	16.5	0.0	2.2	-0.1	195.7	-
יד. השתתפות הקצב המדונה ב-0% פסה"כ תשלומים	48.7%	16.7%	0.0%	13.3%	0.0%	7.1%	200.9%	0.0%	0.0%	51.3%	0.0%	-
טו. הערכה של השתתפות הריבית המזוהת	2,191,234	809,103	19,961	59,810	33,670	16,527	1,196,976	0	4,630	92	50,465	0
טז. סל"כ השתתפות המדונה ב-0% פסה"כ תשלומים	36%	17%	1%	8%	1%	4%	208%	0%	2%	27%	214%	-
יז. העברה בין-ענפית במשך השנה	0	0	2,673,242	0	0	2,123,322	-6,695,752	1,899,188	0	0	0	0
יח. העברה בין-ענפית בסוף השנה	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

י"ט. מילדלים ריאליים שגורמים של :

יתרת נכסי הענף בלי השתתפות הריבית בהנמפת	3.7%	1.3%	-	-49.5%	-33.7%	-	17.7%	-	21.1%	-266.1%	10.8%	-
קרן הביטוח	5.6%	4.6%	6.5%	7.7%	5.5%	-	-	-	-	-	-	-
מנעון אקטוארי	7.7%	6.2%	6.5%	12.1%	10.5%	-	9.8%	-	21.1%	-266.1%	10.8%	-
תשלומים	3.1%	4.4%	0.7%	1.0%	2.1%	3.3%	7.8%	-2.7%	-15.2%	7.2%	-1.1%	-
מקבולי דמי ביטוח	4.1%	2.7%	7.9%	3.0%	19.7%	7.0%	1.1%	10.1%	16.2%	4.1%	7.5%	-

הערות: התוצאות זקן מתמטות מבוטאות על המספרים המדווחים בדוחות הנספחים.

המספרים כאלפי ש"ח נומינלי

שנת כספים	לוח מס' 1										
	2011	2010	2009	2008	2007	2006	2005	2002	1999	1996	
70,481,634	68,131,488	64,152,279	51,682,266	47,593,097	44,770,492	43,293,524	38,863,894	31,978,003	23,619,947		
228,059,700	213,356,800	190,245,500	156,654,000	134,169,300	123,472,800	121,230,900	135,174,700	93,060,000	67,433,000		
157,578,066	145,225,312	126,093,221	104,971,734	86,576,203	78,702,308	77,937,376	96,310,806	61,081,997	43,813,053		
31%	32%	34%	33%	35%	36%	36%	29%	34%	35%		
19,598,096	18,144,133	16,487,357	15,045,089	14,105,382	13,794,435	13,056,398	12,331,701	9,716,572	6,908,544		
717,346	1,242,672	940,627	1,970,100	1,857,969	1,405,977	1,321,865	1,502,752	1,339,605	1,057,524		
4%	7%	6%	13%	13%	10%	10%	12%	14%	15%		
15,082,092	14,200,177	12,750,356	12,566,172	11,809,972	11,270,896	10,723,808	10,302,332	8,344,418	6,035,575		
77%	78%	77%	84%	84%	82%	82%	84%	86%	87%		
2,522,457	2,550,232	2,156,014	2,050,578	1,907,538	1,736,479	1,606,533	1,691,908	1,260,284	870,868		
13%	14%	13%	14%	14%	13%	12%	14%	13%	13%		
2,697,010	2,608,178	2,512,055	2,384,138	2,211,139	2,169,366	2,034,284	1,821,168	1,450,010	1,053,170		
3.6	3.7	3.8	3.4	3.3	3.3	3.3	3.1	3.2	3.3		
16.7%	18.0%	16.9%	16.3%	16.2%	15.4%	15.0%	16.4%	15.1%	14.4%		
809,103	782,453	753,617	715,241	663,342	650,810	610,285	546,350	435,003	315,951		
17%	18%	18%	18%	18%	17%	17%	18%	17%	17%		
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0		
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0		
1.3%	3.4%	19.5%	4.6%	2.8%	3.5%	3.5%	4.0%	4.6%	5.5%		
4.6%	9.2%	16.9%	12.5%	5.1%	1.9%	-1.8%	-3.7%	7.9%	5.9%		
6.2%	12.2%	15.6%	16.8%	6.4%	1.1%	-4.4%	-6.5%	9.6%	6.1%		
4.4%	7.2%	6.1%	2.0%	1.7%	3.5%	0.6%	-3.1%	2.9%	4.5%		
2.7%	8.4%	-1.8%	1.7%	4.2%	2.9%	3.8%	-1.9%	4.2%	2.1%		

הערות: התוצאות נועדו מומצאות מבוטאות על המספרים המודווחים בדוחות הכספיים.

רק חלק מלי"ל

הסכומים באלפי ש"ח ננומרי

2

לוח מס' 1

התפתחות ענף הביטוח: טרנד

שנת כספים	1996	1999	2002	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
שנת כספים	1996	1999	2002	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
נתונים לטור השנה:										
א. יתרת נכסי הענף	2,946,004	8,246,948	5,711,597	1,383,118	-311,345	561,357	1,057,781	-1,092,481	0	0
ב. קרן הביטוח-המלווה כלי מקבלי גמלאות כפועל	3,848,000	5,897,000	7,130,400	7,339,700	8,600,400	9,214,000	10,254,500	12,490,000	13,107,000	14,259,300
ג. גרעין אקטוארי-לקרן הביטוח בניכוי יתרת נכסי הענף	901,996	-2,349,948	1,418,803	5,956,582	8,911,745	8,652,643	9,196,719	13,582,481	13,107,000	14,259,300
ד. כרטי אקטוארי-יתרת נכסי הענף ביחס לקרן הביטוח	77%	140%	80%	19%	-4%	6%	10%	-9%	0%	0%
נתונים במשך השנה:										
ה. השלומים (כולל מנהל)	738,899	1,207,958	1,879,472	2,000,459	2,156,885	2,156,885	2,448,512	2,879,047	3,254,667	3,391,394
ו. עודף המקבילים (לא הפרשי הצמדה) על התשלומים	-374,629	-498,184	-1,191,567	-1,500,270	-1,700,597	-1,966,947	-2,059,968	-2,373,671	-2,813,311	-2,731,119
ז. עודף המקבילים על התשלומים ב-% מסה"כ התשלומים	-51%	-41%	-63%	-75%	-79%	-80%	-78%	-82%	-86%	-81%
ח. תקבולי דמי ביטוח	216,277	299,685	372,746	390,059	421,407	443,650	467,266	495,476	529,385	591,154
ט. השתתפות הקצבה המדינה	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
י. השתתפות הקצבה המדינה ב-% מסה"כ התשלומים	0%	0%	20%	19%	20%	18%	18%	17%	16%	17%
יא. השתתפות הקצבה המדינה ב-% מסה"כ התשלומים	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%
י"ב. המקבילים מריבית	147,981	410,089	315,159	106,557	31,590	35,507	100,786	8,473	-93,777	66,537
נתונים לטור ובמשך השנה:										
י"ג. שיעור הכיסוי הקופתי	3.9	6.7	3.0	0.7	-0.1	0.2	0.4	-0.4	0.0	0.0
י"ד. השתתפות הקצבה המדינה ב-% מדמי הביטוח	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%
ט"ו. הערכה של השפעת הריבית המיוחדת	44,394	123,027	94,548	31,907	9,477	10,652	30,236	2,542	-28,133	19,961
ט"ז. מסה"כ השתתפות המדינה ב-% מסה"כ התשלומים	6%	10%	5%	2%	0%	0%	1%	0%	-1%	1%
י"ז. העברה בין-ענפית במשך השנה	0	4,500,000	0	0	0	2,900,000	2,500,000	0	0	2,673,242
י"ח. העברה בין-ענפית בסוף השנה	1,000,000	0	0	0	0	0	0	0	3,976,952	0
י"ט. גידולים דיאליים שנתיים של:										
יתרת נכסי הענף, בלי השפעת העברה בינענפית	-12.4%	-7.3%	-18.9%	-52.2%	-122.5%	-79.0%	-66.7%	-199.4%	254.6%	-
קרן הביטוח	10.3%	13.1%	-0.1%	2.1%	17.3%	3.6%	7.2%	17.2%	2.2%	6.5%
גרעין אקטוארי	-28.8%	-367.2%	1454.5%	38.8%	49.8%	-6.1%	2.4%	42.1%	-6.0%	6.5%
תשלומים	3.0%	8.0%	0.5%	2.1%	5.6%	12.9%	2.7%	6.0%	10.1%	0.7%
תקבולי דמי ביטוח	1.0%	4.2%	-1.6%	3.6%	5.8%	4.7%	0.7%	2.6%	4.0%	7.9%

הערות: הנתונים הנוגעים לנתונים מבוטאים על המספרים המדווחים בדוחות הכספיים.

לפי דוחות כספיים

המסומים כאלפי ש"ח נומינלי

3 לוח מס' 3

התפתחות ענף הביטוח : נכות כלילת

שנת כספים	2011	2010	2009	2008	2007	2006	2005	2002	1999	1996	
נתונים כספיים:											
א. יתרות נכסי הענף	3,432,332	6,649,503	9,589,803	10,435,465	8,792,927	7,237,798	9,711,410	15,777,013	17,988,560	3,804,709	התפתחות הענף:
ב. קרן הביטוח-המתבטחים כלפי גמבלי גמלאות בסיוע	103,520,700	94,036,000	86,103,700	70,382,800	63,825,000	59,738,000	57,697,100	58,241,700	33,600,000	21,135,000	א. יתרות נכסי הענף
ג. מרעון אקטוארי-קרן הביטוח בנכסי תורת נכסי הענף	100,088,368	87,386,497	76,513,897	59,947,335	55,032,073	52,500,202	47,985,690	42,464,687	15,611,440	17,330,291	ב. קרן הביטוח-המתבטחים כלפי גמבלי גמלאות בסיוע
ד. נכסי אקטוארי-תרת נכסי הענף ביחס לקרן הביטוח	3%	7%	11%	15%	14%	12%	17%	27%	54%	18%	ג. מרעון אקטוארי-קרן הביטוח בנכסי תורת נכסי הענף
נתונים במגשך השנה:											ד. נכסי אקטוארי-תרת נכסי הענף ביחס לקרן הביטוח
ה. תשלומים (כולל מנחל)	10,086,940	9,650,133	8,892,693	8,250,228	7,768,073	7,436,992	6,970,718	6,198,406	4,061,418	2,561,913	ה. תשלומים (כולל מנחל)
ו. ערוף המתבטחים על הפרשי הצמדה) על התשלומים	-3,411,159	-3,118,620	-2,846,362	-2,377,945	-2,490,281	-2,475,194	-2,235,424	-1,684,489	-210,705	-176,017	ו. ערוף המתבטחים על הפרשי הצמדה) על התשלומים
ז. ערוף המתבטחים על התשלומים ב-% מסה"כ התשלומים	-34%	-32%	-32%	-29%	-32%	-33%	-32%	-27%	-5%	-7%	ז. ערוף המתבטחים על התשלומים ב-% מסה"כ התשלומים
ח. מקבולי דמי ביטוח	5,518,416	5,178,366	4,648,479	4,557,506	4,229,111	3,955,558	3,634,021	3,579,515	2,914,526	2,128,328	ח. מקבולי דמי ביטוח
ט. מקבולי דמי ביטוח ב-% מסה"כ תשלומים	55%	54%	52%	55%	54%	53%	52%	58%	72%	83%	ט. מקבולי דמי ביטוח ב-% מסה"כ תשלומים
י. השתמורת הקציה המדינה	735,411	791,011	628,911	605,879	562,931	525,231	481,272	63,295	63,833	61,740	י. השתמורת הקציה המדינה
יא. השתמורת הקציה המדינה ב-% מסה"כ תשלומים	7%	8%	7%	7%	7%	7%	7%	1%	2%	2%	יא. השתמורת הקציה המדינה ב-% מסה"כ תשלומים
י"ב. המקבילים מריבית	199,366	326,891	447,981	542,956	424,601	425,518	533,092	834,016	850,132	179,089	י"ב. המקבילים מריבית
נתונים לסוף ובמשך השנה:											נתונים לסוף ובמשך השנה:
י"ג. שיעור הכיסוי הקופתי	0.3	0.7	1.1	1.2	1.1	1.0	1.4	2.5	4.4	1.4	י"ג. שיעור הכיסוי הקופתי
י"ד. השתמורת הקציה המדינה ב-% מדמי הביטוח	13.3%	15.3%	13.5%	13.3%	13.3%	13.3%	13.2%	1.8%	2.2%	2.9%	י"ד. השתמורת הקציה המדינה ב-% מדמי הביטוח
ט"ו. הערה של השפעת הריבית המיוחדת	59,810	98,067	134,394	162,887	127,380	127,655	159,928	250,205	255,040	53,727	ט"ו. הערה של השפעת הריבית המיוחדת
ט"ז. סה"כ השתמורת המדינה ב-% מסה"כ תשלומים	8%	9%	9%	9%	9%	9%	9%	5%	8%	5%	ט"ז. סה"כ השתמורת המדינה ב-% מסה"כ תשלומים
י"ו. העברה ביל-ענפי ממשך השנה	0	0	0	3,500,000	4,000,000	0	0	0	8,000,000	0	י"ו. העברה ביל-ענפי ממשך השנה
י"ז. העברה ביל-ענפי בסוף השנה	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	י"ז. העברה ביל-ענפי בסוף השנה
י"ט. גידולים ראליים שנתיים של :											י"ט. גידולים ראליים שנתיים של :
והרת נכסי הענף בלי השפעת העברה בהתעמרת	-49.5%	-32.5%	-11.6%	-18.2%	-24.3%	-25.4%	-19.6%	-10.5%	-1.5%	-3.3%	והרת נכסי הענף בלי השפעת העברה בהתעמרת
קרן הביטוח	7.7%	6.4%	17.7%	6.2%	3.3%	3.6%	4.7%	13.4%	15.1%	11.8%	קרן הביטוח
גמלאות אקטוארי	12.1%	11.2%	22.8%	4.9%	1.4%	9.5%	11.5%	25.8%	-18.0%	15.8%	גמלאות אקטוארי
תשלומים	1.0%	5.7%	4.3%	1.5%	3.9%	4.5%	4.6%	9.8%	7.5%	11.5%	תשלומים
מקבולי דמי ביטוח	3.0%	8.5%	-1.3%	3.0%	6.4%	6.6%	3.7%	-2.8%	4.2%	2.7%	מקבולי דמי ביטוח

הערות: התוצאות חנו מומצאות מביטוח על המספרים המדווחים בדוחות הכספיים.

המספרים כאלפי ש"ח נומינלי

שנת כספים	לוח מס' 4										
	2011	2010	2009	2008	2007	2006	2005	2002	1999	1996	
שנת כספים	2,362,728	3,489,186	4,473,657	4,673,828	3,805,874	3,277,599	4,314,830	6,313,335	8,400,552	5,721,432	
תעריף נכסיה השנתי:	32,934,400	30,558,200	28,297,800	23,109,400	21,003,000	19,932,200	19,225,300	21,886,600	15,458,200	10,653,000	
א. התרחבות נכסיה השנתי:	30,571,672	27,069,014	23,824,143	18,455,572	17,197,126	16,654,601	14,910,470	15,573,265	7,057,648	4,913,568	
ב. קרן הביטוח-המחויבויות כלפי מקבלי גמלאות בסיוע ג. גרעון אקטוארי-קרן הביטוח בנוכחי יחידת נכסיה השנתי:	7%	11%	16%	20%	18%	16%	22%	29%	54%	54%	
ד. כיסוי אקטוארי-תרת נכסיה השנתי ביחס לקרן הביטוח בתמורה בגובה השנתי:	3,739,030	3,539,708	3,330,173	3,040,947	2,908,503	2,881,138	2,789,216	2,775,018	2,108,956	1,649,209	
ה. השלמות (כולל מנהל) ג. ערובה המקבילים (ללא הפרשי הצמדה) על השלמות:	-1,139,584	-1,304,417	-1,364,340	-949,264	-928,779	-1,015,209	-760,081	-863,495	-503,385	-518,844	
ז. ערובה המקבילים על השלמות ב-% מסה"כ השלמות:	-30%	-37%	-41%	-31%	-32%	-35%	-27%	-31%	-24%	-31%	
ח. מקבילי דמי ביטוח ט. השלמות המקיפה המדינה:	2,297,233	1,855,092	1,653,429	1,680,692	1,592,840	1,519,328	1,665,428	1,467,290	1,151,891	821,009	
י. השלמות המקיפה המדינה:	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
יא. השלמות המקיפה המדינה ב-% מסה"כ השלמות:	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	
י"ב. המקבילים מריבית:	112,234	156,257	203,760	236,494	186,591	190,281	236,529	334,209	413,102	278,989	
נתונים לסוף ובמשך השנה:	0.6	1.0	1.3	1.5	1.3	1.1	1.5	2.2	3.9	3.4	
י"ג. שיעור הכיסוי הקופתי:	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	
י"ד. השלמות המקיפה המדינה ב-% מסה"כ השלמות:	33,670	46,877	61,128	70,948	55,977	57,084	70,959	100,263	123,931	83,697	
ט"ו. השלמות המדינה ב-% מסה"כ השלמות:	1%	1%	2%	2%	2%	2%	3%	4%	6%	5%	
י"ז. העברה בין-ענפים במשך השנה:	0	0	0	1,500,000	1,500,000	0	0	0	1,250,000	0	
י"ח. העברה בין-ענפים בסוף השנה:	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2,000,000	
י"ט. גידולים ריאליים שנתיים של:											
יחידת נכסיה השנתי, בלי השפעת העברה בתעמולה:	-33.7%	-24.0%	-7.9%	-15.1%	-23.0%	-24.0%	-18.0%	-12.4%	-6.1%	-7.7%	
קרן הביטוח:	5.5%	5.2%	17.8%	6.0%	1.9%	3.8%	1.1%	-4.3%	15.3%	11.2%	
גרעון אקטוארי:	10.5%	10.7%	24.4%	3.3%	-0.1%	11.8%	8.4%	-0.6%	23.3%	-11.2%	
השלמות:	2.1%	3.5%	6.0%	0.0%	0.4%	1.2%	0.0%	-0.3%	2.7%	7.9%	
מקבילי דמי ביטוח:	19.7%	9.3%	-4.8%	0.9%	4.3%	-10.7%	4.9%	-0.1%	3.6%	0.0%	

הערות: הנתונים חנו מתמטות מבוססות על המספרים המודווחים בדוחות הכספיים.

המסכמים כאלפי ש"ח נומינלי

5 לוח מס' אמהות

שנת כספים	1996	1999	2002	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
שנת כספים	1996	1999	2002	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
נתונים בליווי המספר השנה:										
א. יתרת נכסי הענף	1,273,704	4,292,994	2,523,217	-102,120	-1,118,902	305,939	276,033	-1,860,764	0	0
ב. קרן הביטוח-החזר בוטוח כליפי מקיפה גמלאות פניעל	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
ג. מרעון אקטוארי-קרן הביטוח פניעלי יתרת נכסי הענף	-1,273,704	-4,292,994	-2,523,217	102,120	1,118,902	-305,939	-276,033	1,860,764	0	0
ד. נכסי אקטוארי-יתרת נכסי הענף ביחס לקרן הביטוח	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
נתונים במגשד השנה:										
ה. תשלומים (כולל מנהל)	1,333,403	1,934,169	2,473,022	2,608,489	2,866,627	2,866,425	3,370,425	4,351,130	4,776,775	5,106,242
ו. ערעור התובלים (ללא הפרשי הצמדה) על התשלומים	-340,486	-450,661	-764,270	-906,451	-1,047,146	-1,230,950	-1,550,393	-2,023,531	-2,296,752	-2,173,526
ז. ערעור התובלים על התשלומים ב-% מסה"כ התשלומים	-26%	-23%	-31%	-35%	-37%	-37%	-40%	-47%	-48%	-43%
ח. הקבולי דמי ביטוח ב-% מסה"כ תשלומים	924,123	1,264,133	1,565,943	1,683,312	1,846,451	1,981,855	2,138,090	2,177,875	2,426,771	2,686,798
ט. הקבולי דמי ביטוח ב-% מסה"כ תשלומים	69%	65%	63%	65%	64%	59%	55%	50%	51%	53%
י. השתמכות הקצבה המדינה	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
יא. השתמכות הקצבה המדינה ב-% מסה"כ תשלומים	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%
יב. הקבולים מרייטי	68,790	219,375	142,809	18,726	-26,970	6,065	54,553	-16,832	-114,996	55,090
נתונים ליווי המגשד השנה:										
י"ג. שיעור הכיסוי הקופתי	0.9	2.2	1.0	0.0	-0.4	0.1	0.1	-0.4	0.0	0.0
י"ד. השתמכות הקצבה המדינה ב-% מרזי הביטוח	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%
ט"ו. הפרשה של השפעת הריבית המיוחדת	20,637	65,813	42,843	5,618	-8,091	1,820	16,366	-5,050	-34,499	16,527
ט"ז. סה"כ השתמכות המדינה ב-% מסה"כ תשלומים	2%	3%	2%	0%	0%	5%	5%	4%	3%	4%
י"ז. העברה בין-ענפית ממגשד השנה	0	4,500,000	0	0	0	0	1,500,000	0	0	0
י"ח. העברה בין-ענפית מסוף השנה	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
י"ט. צדילים ראאליים שנתיים של:										
יתרת נכסי הענף, בלי השפעת העברה ביטוחית	-21.0%	-8.8%	-21.9%	-113.3%	-81.3%	-81.3%	-85.3%	-748.7%	125.5%	-
קרן הביטוח	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
מרעון אקטוארי	-21.0%	2833.8%	-21.9%	-113.3%	996.7%	996.7%	-126.4%	-748.7%	-100.0%	-
תשלומים	9.3%	1.7%	-1.6%	4.3%	7.6%	7.6%	17.0%	10.7%	6.9%	3.3%
הקבולי דמי ביטוח	3.0%	3.7%	-2.1%	9.1%	7.4%	7.4%	6.8%	3.1%	8.5%	7.0%

הערות: הנתונים חנו מתמצית מבוטאות על המספרים המיוחדים בלוחות המספרים.

המסומים כאלפי ש"ח נרמלים

שנת כספים	2011	2010	2009	2008	2007	2006	2005	2002	1999	1996	לוח מס' 6	התפתחות ענף הביטוח : ילדים
נתונים לסוף השנה:	112,988,261	100,691,828	91,829,822	64,235,249	57,744,980	55,296,810	44,227,330	17,741,368	6,150,462	18,448,448		א. את הביטוח-המתווכות כלפי מקבלי גמלאות מפועל ב. קרן הביטוח-המתווכות כלפי מקבלי גמלאות מפועל ג. מרעון אקטוארי-קרן הביטוח בנכסיו יחרת נכסיו הענף ד. ביטוח אקטוארי-תרת נכסיו הענף ביחס לקרן הביטוח
	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0		
	-112,988,261	-100,691,828	-91,829,822	-64,235,249	-57,744,980	-55,296,810	-44,227,330	-17,741,368	-6,150,462	-18,448,448		
	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
נתונים במשך השנה:	6,797,480	6,096,167	5,474,547	5,001,413	4,878,790	4,842,771	4,393,178	6,632,130	6,667,820	4,701,597		ה. תשלומים (כולל מנהל) ג. ערעור התבולות (ללא הפרשי הצמדה) על תשלומים י. ערעור התבולות על התשלומים ב-0% מסה"כ התשלומים ת. הקבולי דמי ביטוח ב-0% מסה"כ תשלומים ט. הקבולי דמי ביטוח ב-0% מסה"כ תשלומים י. השתמעות הקצבה המדינה י"א. השתמעות הקצבה המדינה ב-0% מסה"כ תשלומים י"ב. התבולות מריבית
	16,233,918	14,058,816	15,314,595	14,643,019	13,751,773	12,768,331	11,994,592	7,320,956	4,077,903	3,410,858		
	245%	231%	280%	293%	282%	264%	273%	110%	61%	73%		
	6,458,444	6,176,552	5,533,702	5,563,128	5,447,144	5,485,766	5,481,599	5,103,370	4,083,270	2,926,281		
	95%	101%	101%	111%	112%	113%	125%	77%	61%	62%		
	12,973,023	9,994,638	11,910,936	11,384,210	10,570,453	9,704,406	9,033,894	8,082,541	6,482,043	4,443,343		
	191%	164%	218%	228%	217%	200%	206%	122%	97%	95%		
	3,989,920	3,983,793	3,344,504	2,697,094	2,612,966	2,420,930	1,872,277	767,175	180,410	742,789		
	16.5	16.3	16.5	12.7	11.7	11.5	9.9	2.6	0.9	3.8		נתונים לסוף ובמשך השנה: י"ג. ערעור הכיסוי הקופתי
	200.9%	161.8%	215.2%	204.6%	194.1%	176.9%	164.8%	158.4%	158.7%	151.8%		י"ד. השתמעות הקצבה המדינה ב-0% מסה"כ תשלומים ט"ו. הפרכה של השפעת הריבית המיוחדת ט"ז. סה"כ השתמעות המדינה ב-0% מסה"כ תשלומים
	1,196,976	1,195,138	1,003,351	809,128	783,890	726,279	561,683	230,153	54,123	222,837		
	208%	184%	236%	244%	233%	215%	218%	125%	98%	99%		
	-6,695,752	0	0	-10,421,307	-11,100,000	0	0	0	-18,250,000	0		י"ז. העברה בין-ענפות במשך השנה י"ח. העברה בין-ענפות בסוף השנה
	0	-10,259,021	-2,697,844	0	-1,331,569	-1,568,804	-1,597,127	-2,912,783	0	-3,000,000		י"ט. צירוף ראשיים שנתיים של: יתרה נכסיו הענף, בלי השפעת העברה בהתעמקות קרן הביטוח גרעון אקטוארי תשלומים תקבולי דמי ביטוח
	17.7%	17.7%	41.6%	30.8%	29.3%	28.7%	36.7%	59.5%	177.4%	18.1%		
	9.8%	6.8%	37.6%	7.2%	1.0%	25.2%	31.9%	37.0%	-70.3%	1.6%		
	7.8%	8.4%	5.9%	-2.0%	0.2%	8.0%	-8.0%	-16.2%	4.6%	9.7%		
	1.1%	8.7%	-3.7%	-2.4%	-1.2%	-2.0%	3.5%	0.2%	4.3%	0.7%		

הערות: הנתונים חנו מתמציות מבוססות על המספרים המיוחדים בלוחות המספיקים.

הסכומים כאלפי ש"ח נומינלי

7

לוח מס' 7

התפתחות צנח הביטוח : אטלה

שנת כספים	2011	2010	2009	2008	2007	2006	2005	2002	1999	1996	
נתיבים לסורה השנה: נתיבים לסורה השנה:	0	0	0	0	0	0	0	0	946,034	2,577,168	
א. יתרת נכסי הענף	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	התחייבות-התחייבות כלפי מקבלי גמלאות פועל
ב. קרן הביטוח-התחייבות	0	0	0	0	0	0	0	0	-946,034	-2,577,168	קרן הביטוח-התחייבות כלפי מקבלי גמלאות פועל
ג. גרעון אקטוארי-קרן הביטוח	0	0	0	0	0	0	0	0			גרעון אקטוארי-קרן הביטוח בנכסי הענף
ד. כיסוי אקטוארי-תרת נכסי הענף	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	ד. כיסוי אקטוארי-תרת נכסי הענף בהתאם לקרן הביטוח
נתונים במישור השנה:											
ה. תשלומים (כולל מנדל)	2,556,093	2,539,879	3,002,065	1,886,060	1,795,289	1,997,185	2,024,873	3,588,676	2,999,985	1,593,331	ה. תשלומים (כולל מנדל)
ו. ערורי התקבולים (ללא הפרשי המנדל) על התשלומים	-1,878,580	-1,981,872	-2,468,486	-1,360,962	-1,342,472	-1,581,665	-1,626,508	-3,196,619	-2,473,934	-1,144,095	ו. ערורי התקבולים (ללא הפרשי המנדל) על התשלומים
ז. ערורי התקבולים על התשלומים ב-% מסה"כ התשלומים	-73%	-78%	-82%	-72%	-75%	-79%	-80%	-89%	-82%	-72%	ז. ערורי התקבולים על התשלומים ב-% מסה"כ התשלומים
ח. התקבולי דמי ביטוח	677,513	595,074	533,579	525,098	483,527	450,580	434,549	455,736	405,252	291,279	ח. התקבולי דמי ביטוח
ט. התקבולי דמי ביטוח ב-% מסה"כ תשלומים	27%	23%	18%	28%	27%	23%	21%	13%	14%	18%	ט. התקבולי דמי ביטוח ב-% מסה"כ תשלומים
י. השתתפות המצויב המדינה	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	י. השתתפות המצויב המדינה
יא. השתתפות המצויב המדינה ב-% מסה"כ תשלומים	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	יא. השתתפות המצויב המדינה ב-% מסה"כ תשלומים
י"ב. המקבילים מריבית	0	-37,067	0	0	-30,710	-35,060	-36,183	-63,679	120,799	157,948	י"ב. המקבילים מריבית
נתונים לסורה ובמישור השנה:											
י"ג. שיעור הכיסוי הקופתי	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.3	1.6	י"ג. שיעור הכיסוי הקופתי
י"ד. השתתפות המצויב המדינה ב-% מסה"כ הביטוח	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	י"ד. השתתפות המצויב המדינה ב-% מסה"כ הביטוח
ט"ו. הפרכה של השפעת הריבית המיוחדת	0	-11,120	0	0	-9,213	-10,518	-10,855	-19,104	36,240	47,384	ט"ו. הפרכה של השפעת הריבית המיוחדת
ט"ז. סה"כ השתתפות המדינה ב-% מסה"כ תשלומים	0%	0%	0%	0%	-1%	-1%	-1%	-1%	1%	3%	ט"ז. סה"כ השתתפות המדינה ב-% מסה"כ תשלומים
י"ז. העברה בין-ענפים במישור השנה	1,899,188	0	0	1,421,307	0	0	0	0	5,096,983	0	י"ז. העברה בין-ענפים במישור השנה
י"ח. העברה בין-ענפים בסוף השנה	0	1,973,935	2,697,844	0	1,331,569	1,568,804	1,597,127	2,912,783	0	0	י"ח. העברה בין-ענפים בסוף השנה
י"ט. גידולים ריאליים שנתיים של :											
יתרת נכסי הענף, בלי השפעת העברה בנתונים	-	-	-	-	-	-	-	-	-72.5%	-32.4%	יתרת נכסי הענף, בלי השפעת העברה בנתונים
קרן הביטוח	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	קרן הביטוח
גרעון אקטוארי	-	-	-	-	-	-	-	-	-155.0%	-32.4%	גרעון אקטוארי
תשלומים	-2.7%	-17.6%	54.1%	0.4%	-10.6%	-3.4%	-6.8%	-4.6%	2.4%	14.0%	תשלומים
מקבילי דמי ביטוח	10.1%	8.6%	-1.6%	3.8%	6.8%	1.5%	5.1%	-8.4%	5.0%	2.7%	מקבילי דמי ביטוח

הערות: הוצאות הענף מתמשכות מבוטסות על המספרים המדווחים בדוחות הכספיים.

המספרים כאלפי ש"ח נומינלי

שנת כספים	לוח מס' 8								התפתחות ענף הביטוח: פש"ר		
	2011	2010	2009	2008	2007	2006	2005	2002			
שנת כספים	2011	2010	2009	2008	2007	2006	2005	2002	1999	1996	
פניות לטוב השנה:	575,735	465,162	696,408	747,465	809,970	813,864	690,630	1,400,738	1,606,622	1,207,326	
א. תורם נכסי הענף	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
ב. קרן הביטוח-התחזיבויות כלפי מקובלי גמלאות בפועל	-575,735	-465,162	-696,408	-747,465	-809,970	-813,864	-690,630	-1,400,738	-1,606,622	-1,207,326	
ג. גרעון אקטוארי-לקרן הביטוח בנכסיו יוררת נכסי הענף	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
ד. ביטוי אקטוארי-תורת נכסיו הענף ביחס לקרן הביטוח	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
בתורים במשך השנה:											
ה. תשלומים (כולל מנהל)	263,149	300,079	233,429	205,784	210,441	156,105	230,983	104,558	60,503	28,691	
ו. ערודו המקבילים (ללא הפרשי הפגדה) על התשלומים	-125,640	-173,119	-107,799	-76,461	-87,411	-34,953	-104,909	64,159	106,752	80,562	
ז. ערודו המקבילים על התשלומים ב-% מסה"כ התשלומים	-48%	-58%	-46%	-37%	-42%	-22%	-45%	61%	176%	281%	
ח. מקבולי דמי ביטוח	122,074	101,529	91,037	90,447	83,779	87,805	91,838	84,788	73,218	52,406	
ט. מקבולי דמי ביטוח ב-% מסה"כ התשלומים	46%	34%	39%	44%	40%	56%	40%	81%	121%	183%	
י. השתתפות מקציב המדינה	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
יא. השתתפות מקציב המדינה ב-% מסה"כ התשלומים	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	
י"ב. המקבילים מריבית	15,435	25,431	34,593	38,876	39,251	33,347	34,236	77,927	80,566	52,343	
בתורים לטוב ובמשך השנה:											
י"ג. שיעור הכיסוי הקופתי	2.2	1.5	2.9	3.6	3.8	5.3	2.9	13.2	26.2	40.8	
י"ד. השתתפות מקציב המדינה ב-% מדמי הביטוח	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	
ט"ו. הערכה של השפעת הריבית המיוחדת	4,630	7,629	10,378	11,663	11,775	10,004	10,271	23,378	24,170	15,703	
ט"ז. סה"כ השתתפות המדינה ב-% מסה"כ התשלומים	2%	3%	4%	6%	6%	6%	4%	22%	40%	55%	
י"ז. העברה בין-ענפית במשך השנה	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
י"ח. העברה בין-ענפית בסוף השנה	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
י"ט. גידולים ריאליים שנתיים של:											
יוררת נכסי הענף, בלי השפעת העברה בתעמולה	21.1%	-34.9%	-10.3%	-11.1%	-3.7%	18.0%	-9.0%	-11.3%	6.4%	9.6%	
קרן הביטוח	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
גרעון אקטוארי	21.1%	-34.9%	-10.3%	-11.1%	-3.7%	18.0%	-9.0%	-11.3%	6.4%	9.6%	
תשלומים	-15.2%	25.2%	9.8%	-6.5%	34.1%	-33.8%	12.4%	47.1%	59.7%	-23.8%	
מקבולי דמי ביטוח	16.2%	8.6%	-2.6%	3.2%	-5.1%	-6.4%	6.6%	-8.8%	4.6%	4.7%	

הערות: התיאור חזק מתמציות מבוטאות על המספרים המדווחים בדוחות הכספיים.